

Høgskulen på Vestlandet

Masteroppgave

MASYK7

Predefinert informasjon

Startdato:	24-05-2017 09:00	Termin:	2017 VÅR
Sluttdato:	29-05-2017 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinnskala (A-F)
Eksamensform:	Masteroppgave		
SIS-kode:	MASYK7 1 H		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.: 404

Informasjon fra deltaker

Antall ord *: 1225 **Tro- og loverklæring *:** Ja

Jeg godkjenner avtalen om tilgjengeliggjøring av masteroppgaven min *

Ja

Høgskulen
på Vestlandet

MASTEROPPGAVE

«Å leve i to verdener» – Barns
opplevelse av å bo i to hjem
- En kvalitativ undersøkelse av barns
opplevelse av å bo i to hjem

Living in two worlds – Children`s
experience of living in two homes

Ingunn Onarheim Johnsen

Master i klinisk sykepleie
Bergen, Avdeling for sykepleie
Veileder: Inger Hallström og Astrid Litland
Innleveringsdato
29.mai 2017

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, *jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.*

Del 1 Kappe

Tittel

«Å leve i to verdener» – Barns opplevelse av å bo i to hjem

En kvalitativ undersøkelse av barns opplevelse av å bo i to hjem

Masteroppgave i klinisk sykepleie ved Høyskolen i Bergen våren 2017

Innhold

2	Tabeller.....	6
3	Sammendrag	8
3.1	Norsk sammendrag	8
3.2	Engelsk sammendrag.....	8
4	Innledning.....	9
5	Bakgrunn	10
5.1	Tidligere forskning.....	10
5.2	Teoretisk ramme- Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell	11
5.3	Helsestasjon- og skolehelsetjenestene oppgave	13
5.4	Hensikt.....	14
6	Metode	14
6.1	Metodologi	14
	De fire fundamentale eksistensialene i livsverden.....	14
6.2	Ontologisk og epistemologisk grunnlag	15
6.3	Studiens design.....	15
6.4	Utvalg	16
6.5	Datainnsamling.....	17
6.6	Dataanalyse	18
6.7	Førforståelse.....	18
6.8	Etiske overveiiinger	19
	Barn som sårbar gruppe	19
	Informert samtykke	20
	Konfidensialitet	20
7	Resultat.....	21
7.1	Å forholde seg til hjem i endring	22
	Å miste hjemmet	22
	Å gjenoppbygge hjemmet	23
	Å forholde seg til samarbeid mellom hjemmene	24
7.2	Å bygge nye relasjoner	25
	Å få og miste nære relasjoner	25
	Å gjenoppbygge familie	27
7.3	Å lengte etter kontinuitet.....	28
	Å lengte etter ro og stabilitet	28

Å lengte etter tilhørighet.....	29
7.4 Å føle lojalitet	30
Å føle omsorg og ansvar	30
Å føle sorg, savn og skyld	31
8 DISKUSJON.....	32
8.1 Metodediskusjon.....	32
8.2 Diskusjon av resultat	34
9 Konklusjon og implikasjoner	38
10 Litteraturliste.....	40
11 Vedlegg.....	43
11.1 Vedlegg 1.....	43
Intervjuguide	43
11.2 Vedlegg 2.....	44
Informasjon- og samtykkeskjema til barna	44
HVORFOR BLIR DU SPURT OM Å VÆRE MED.....	44
HVA VIL SKJE DERSOM DU DELTAR	44
HVA SKJER MED DET DU FORTELLER MEG	45
FRIVILLIG DELTAKELSE.....	45
HVA SKJER OM DU IKKE DELTAR	45
11.3 Vedlegg 3.....	47
Informasjon- og samtykkeskriv til foreldrene	47
HVA ER DETTE STUDIET	47
HVORFOR BLIR DITT BARN SPURT OM Å DELTA	47
HVA INNEBÆRER STUDIET	47
HVA SKJER MED INFORMASJONEN SOM BLIR GITT	48
FRIVILLIG DELTAKELSE.....	48

2 Tabeller

Tabell 1

Tabell 1. Utvalget

<i>Kjønn</i>	<i>10 år</i>	<i>11 år</i>	<i>12 år</i>	<i>13år</i>
Jenter	1	0	1	3
Gutter	3	2	1	1

Tabell 2

Tabell 2: Tema og subtema

Tema	Subtema		
Å forholde seg til hjem i endring	Å miste hjemmet	Å gjenoppbygge hjemmet	Å forholde seg til samarbeid mellom hjemmene
Å bygge nye relasjoner	Å få og miste nære relasjoner	Å gjenoppbygge familie	
Å lengte etter kontinuitet	Å lengte etter ro og stabilitet	Å lengte etter tilhørighet	
Å føle lojalitet	Å føle for omsorg og ansvar	Å føle sorg, savn og skyld	

3 Sammendrag

3.1 Norsk sammendrag

Studiens hensikt er å få en dypere forståelse av barns livsverden, og deres levde erfaringer ved å bo i to hjem. Foreldrenes samlivsbrudd er belastende for de fleste barn og kan påvirke deres psykiske og fysiske helse som voksen. En induktiv kvalitativt design en hermeneutisk fenomenologisk tilnærming basert på ble valgt for studien. Tolv barn i alderen 10-13 år deltok og ble intervjuet ved hjelp av en intervjuguide og ett brettspill. Dataanalysen var basert på van Manens arbeid (1997). De fire grunnleggende livsverdenen eksistensielle dimensjoner «lived body», «lived time», «lived space» og «lived human relations» ble brukt som guidelinje for refleksjoner i forskningen prosess. Barnas opplevelse ble overgripende beskrevet som om at å leve i to hjem, var som å leve i to verdener. Barna sliter med savn, lojalitet til foreldrene og å finne tilhørighet, selv mange år etter foreldrenes brudd. Fire tema og ni subtema ble identifisert: *Å forholde seg til hjem i endring: Å miste hjemmet, Å gjenoppbygge hjemmet, Å forholde seg til samarbeid mellom hjemmene. Å bygge nye relasjoner: Å få og miste nære relasjoner, Å gjenoppbygge familie . Å lengte etter kontinuitet: Å lengte etter ro og stabilitet , Å lengte etter tilhørighet. Å føle lojalitet: Å føle for omsorg og ansvar, Å føle sorg, savn og skyld.* Kunnskap om barns opplevelser er viktig for helsesøster i skolehelsetjenesten for å identifisere barn som trenger støtte. Det er behov for å evaluere eksisterende og utvikle nye intervensjonsprogrammer både rettet mot barna og deres foreldre. Barnas perspektiv er viktig i kommende studier.

Nøkkelord: Å leve i to hjem, levde erfaring, barn, skolehelsetjeneste, brettspill

3.2 Engelsk sammendrag

The aim of this study was to gain a deeper understanding of how children living in two homes after parents separation experience their everyday life. Parents separation and living in two homes is stressful for most children, and can affect their health as adults. Childrens experience is important is important, but still lacking in the research. An inductive qualitative design was chosen for the study and 12 children aged 10-13 years participated and were interviewed using a hermeneutical phenomenological approach, based on van Manen. A

board game was used in the interviewing process. Data analysis was based on the work of van Manen (1997). The four fundamental lifeworld existential dimensions «lived body», «lived time», «lived space» and «lived human relations» were used as guidelines for reflections in the research process. The overall understanding was that living in two homes were like living in two worlds. The children struggle with feeling of missing, loyalty and affiliation. Four theme and nine subtheme emerged: *Facing changing home*: Loosing home, Rebuilding home, Dealing with cooperation between homes. *Bridging new relations*: Getting and loosing close relations, Rebuilding family. *Longing for continuity*: Longing for calmness and stability Longing for affiliation. *Feeling loyalty*: Feeling a sense of caring and responsibility, Feeling sorrow, loss and guilt. Knowledge about children's experiences is important for public health nurses working in school health service for identify children in need of support. There is a need for develop and evaluate interventions programs, both for children and their parents. Listen to children's experience is important in further studies.

Keywords: Living in two home, lived experience, children, school health service, board game

4 Innledning

I mange vestlige land, har det de senere årene vært en markert økning i antall barn, som bor like mye hos begge foreldre, etter foreldrenes samlivsbrudd (Clark, 2013; Ottosen og Schwartz, 2013; Sodermans mfl., 2013; Cancian mfl., 2014; Bergström mfl., 2015). Å leve i to hjem referere her til delt bosted, hvor barna bor tilnærmet like mye i begge foreldres hjem (Fransson, Emma mfl., 2014). Økt fokus på likestilling generelt, likestilling av foreldreskap ved skilsmisser og endringer av barn- og familiever, blir sett på som mulige forklaringer til denne endringen (Fehlberg mfl., 2011; Kitterød og Lyngstad 2014).

Rundt 20 prosent av barn i land som USA, Danmark, Nederland og Belgia har delt bosted etter foreldrenes samlivsbrudd (Melli og Brown, 2008a; Spruijt og Duindam, 2010; Ottosen, M.H. og Stage, 2012; Sodermans mfl., 2013). Sverige skiller seg ut med 35-40 prosent (Fransson, E. mfl., 2015), og det forklares ved at den svenske barneloven har delt bosted for barn som hovedregel ved foreldrenes samlivsbrudd (Regeringsproposition 1997/98:7, 1997). I

2012 hadde 25 prosent av norske barna delt bosted etter foreldrenes samlivsbrudd, mot 10 prosent i 2004, og 8 prosent i 2002 (Lyngstad, 2014). Det antas at delt bosted ved foreldrenes samlivsbrudd, er økende i tiden fremover (Kitterød og Lyngstad 2014).

Barns rett til å delta i avgjørelser som angår dem selv, har fått oppmerksomhet internasjonalt og i Norge. I følge den norske barneloven, skal barn ha rett til å si sin mening om hvor de skal bo ved foreldrenes samlivsbrudd, fra de er syv år. Fra de er 12 år, skal deres mening legges stor vekt på (Lov om barn og foreldre, 1981). Likevel viser det seg at kun en liten del av barna i Norge, har hatt påvirkning på eget bosted (Haugen mfl., 2015).

Selv om barns helse i Norge ansees som god, opplever likevel mange barn og unge subjektive helseplager og psykiske plager (Breidablik, 2012). Femten til tyve prosent av barn og unge i Norge sliter med psykiske plager, og det er en av de store helseutfordringene i Norge (Folkehelseinstituttet, 2015). Helseproblem i barn- og ungdomsårene, følger ofte med inn i voksenalderen (Folkehelseinstituttet, 2015). Flere studier viser at barn som bor i to hjem har høyere risiko for fysiske og psykiske helseproblem, enn de barna som bor med begge foreldrene (Hemminki og Chen, 2006; Nunes-Costa mfl., 2009; Nielsen, 2014; Fransson, Emma mfl., 2017), men lavere risiko enn de som bor med en forelder (Nielsen, 2014; Fransson, Emma mfl., 2017). Kunnskap om barnas egen opplevelse av å bo i to hjem, er viktig for helsesøster i skolehelsetjenesten, og kan bidra til å identifisere barn og unge som trenger støtte og videre oppfølging (Helse- og omsorgsdepartementet, 2003).

5 Bakgrunn

5.1 Tidligere forskning

Foreldrenes samlivsbrudd er belastende for de fleste barn (Helseth mfl., 2007; Gulbrandsen, W., 2013; Ottosen og Schwartz, 2013), og kan påvirke barnets psykiske og fysiske helse som voksen (Hemminki og Chen, 2006; Nunes-Costa mfl., 2009; Clark, 2013; Lacey mfl., 2014). Foreldrenes konfliktnivå, prosessen forut for bruddet, evne til samarbeide for barnets beste og barnets kontakt med foreldrene, samt den økonomisk og materiell situasjon har større betydning for barnets psykiske helse og velvære, enn selve skilsmissen (Strohschein, 2005; Clark, 2013; Ottosen og Schwartz, 2013; Bergström mfl., 2014; Fransson mfl., 2014; Lacey mfl., 2014). Langvarige foreldrekonflikter er med å øke barnets skyldfølelse og reduserer deres selvtillit (Barumandzadeh mfl., 2016). Konflikte og dårlig samarbeid mellom foreldrene,

påvirker barnas grad av innflytelse på samværsordningen (Haugen mfl., 2015). Forholdet barna har til sine steforeldre og stesøsken, påvirker i stor grad deres opplevelse av å bo i to hjem (Campo mfl., 2012). Flere nyere metaanalyser som er gjort, fastslår at barn som bor i to hjem, opplever mindre problem med sin psykiske helse og føler mer velbehag, enn barn som bor hos den ene forelderen. Samtidig opplever de mer problemer og mindre velbehag, sammenlignet med barn som bor sammen med begge sine foreldre (Nielsen, 2014; Fransson, Emma mfl., 2017).

Ottosen & Schwartz (2013), peker på en rekke faktorer som har betydning for barnas trivsel ved å bo i to hjem. De mest sentrale er kvaliteten av foreldrenes samarbeid og konfliktnivå og barnas indre arbeidsmodell. Barn i tenåringsalderen har ett økende behov for å være sammen med venner og ha tid for seg selv. Pendlertilværelse mellom hjemmene kan oppleves stressende, og påvirker deres mulighet for å skape sammenheng i tilværelsen og deres sosiale kontakt med venner. Barnas skyldfølelse og lojalitet, påvirker også valg og trivsel. De viser videre til at det finnes flere motivtyper for delt bosted, og at noen av disse i større grad er begrunnet ut i fra foreldrenes behov enn barnas, spesielt med tanke på likestillingspolitikken som råder i dag. Haugen (2010), viser at delt omsorg både kan være positivt og negativt for barna. Det har en positiv betydning for barnas trivsel, dersom samværsordningen organiseres fleksibelt og at foreldrene er lydhøre for at barnet selv kan ha behov for å påvirke denne. Høy konflikt mellom foreldrene, påvirker barn i denne samværsordningen negativt. På den andre siden, viste det seg at delt omsorg var med på å reduserer denne konflikten, og at barna fikk det bedre etter hvert (Fransson, E. mfl., 2015). For at barn skal trives og føle seg trygge ved å leve med delt omsorg, forteller de at det viktig at foreldrene holder ett lavt konfliktnivå, at de omgås og deler felles opplevelser med barnet, at den opprinnelige familien deler felles tid og at de kan snakke om felles opplevelser med barnet (Sadowski og McIntosh, 2016). Ett randomisert studie som rettet seg mot både barn og voksne, viste reduksjon i barnas emosjonelle vansker (Pelleboer-Gunnik mfl.,2015).

5.2 Teoretisk ramme- Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell

Hvordan en velger å forstå barn og barndom, har sammenheng med vitenskapelig ståsted og tradisjon. I følge vil en utviklingsøkologisk tilnærming til barns opplevelse av å bo i to hjem, kreve en utforskende metode som favner barnas opplevelse (Gulbrandsen, L.M., 2006b). På bakgrunn av dette er Urie Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell valgt som teoretisk forankring. Den bygger på en forståelse av at barnet og dets omgivelse er gjensidig avhengige

av hverandre, og påvirkes i ett vekselspill. Disse interaksjonen foregår i ulike systemer, og må sees i sammenheng. (Bronfenbrenner, 1979). Modellen bygger på ett fenomenologisk perspektiv, da det er personens subjektive opplevelse av virkeligheten som er sentralt (Dowling, 2007).

Utvikling foregår ved at det er bevegelse i alle disse nivåene, og finner sted i det (Bronfenbrenner, 1979) kaller *proksomale prosesser*. Disse prosessene er samhandlinger knyttet til roller, relasjoner og fellesaktivitets. Samhandlingene foregår ikke bare i samspillet mellom mennesker, men også gjennom interaksjon med gjenstander, som for eksempel bøker og internett m.m. Større endringer i en persons liv, som innebærer skifte av rolle, arena og endring i andres forhold til barnet (mikrosystemet), kaller Bronfenbrenner *utviklingsøkologiske overganger*. Barnet er da ekstra sårbart. Han understreker også betydningen av mentorer rundt barnet, det vil si voksne som kan ha en positiv betydning på barnets holdninger (Bronfenbrenner, 1979).

Mikrosystemet er et sted eller miljø der en eller flere møtes i samhandling, ansikt til ansikt. Barnet deltar i flere mikrosystemer samtidig (Bronfenbrenner, 1979). Familien er ett viktig mikrosystem for ett barn. Forholdet mellom de ulike mikrosystemene (miljøene) barnet deltar i kaller Bronfenbrenner (1979) for *mesosystem*. Forholdet mellom barnas to hjem, kan enten være en risiko- eller beskyttelsesfaktor (Ottosen og Schwartz, 2013; Bergström mfl., 2015). Med *Eksosystemet* mener Bronfenbrenner to eller flere miljø, der barnet ikke er en aktiv deltaker, men som likevel påvirker prosessene i det miljøet barnet deltar i (Bronfenbrenner, 1979). De faktorene som innebærer felles forståelse av samfunnet hos mennesker i samme kultur, inngår i *makrosystemet*, og setter preg på alle systemenes prosesser og samhandling (Bronfenbrenner, 1979). *Krono- eller tidssystemet*, beskriver hvordan hendelser i livshistorien til ett barn, kan påvirke barnet i de øvrige systemene (Bronfenbrenner, 1979).

Ifølge Bronfenbrenner foreligger det en sosialiseringsskisse i dagens moderne samfunn. Mange barn opplever splittelse mellom ulike sosialiseringssarenaer ved at samarbeidet og sammenhengen mellom disse arenaene ofte er dårlig, og mikro- og makrosystemet har størst påvirkning på barns utvikling (Bronfenbrenner, 1979). Eksempler kan være foreldrenes skilsmisse og dårlig samarbeid om barna i etterkant.

5.3 Helsestasjon- og skolehelsetjenestene oppgave

Verdens helseorganisasjon definerer helsefremmende arbeid som en prosess som gjør den enkelte og samfunnet i stand til å bedre og bevare sin helse (WHO, 1986). Videre fremmes skolehelseprogrammer som et strategisk middel for å forebygge helseproblem blant barn og unge. Foreldrene har ansvaret for at barna får sine omsorgsbehov dekket, og samfunnet skal legge til rette for og supplere deres innsats i nært samarbeid med dem.

Norske myndigheter vektlegger det forebyggende arbeid blant barn og unge (Meld. St.nr. 26 og 19, Helse- og omsorgsdepartementet, 2015). Strategiplan for barn og unges psykiske helse, utgitt av Helsedirektoratet i 2003, legger vekt på å styrke barn og unges egne ressurser og evne til å mestre livets utfordringer. Veileder for psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene, vektlegger at det forebyggende arbeidet blant denne gruppen, spesielt bør rettes mot de som lever med risiko for, eller er i ferd med å utvikle psykiske plager og lidelser. Skolehelsetjenesten er en viktig arena for tidlig intervensjon (Helsedirektoratet, 2007). Helsestasjons og skolehelsetjenesten er en lovpålagt tjeneste til alle barn og unge 0-20 år, og står sentralt i kommunenes helsefremmende arbeid. Helsesøster skal være en del av bemanningen i denne tjenesten, og tiltak bør baseres på kunnskap fra forskning (Helse- og omsorgsdepartementet, 2003).

I skolehelsetjenesten møter helsesøster barn som bor i to hjem gjennom helseundersøkelser, individuell konsultasjoner og gruppekonsultasjoner. Det vektlegges at det forebyggende psykososiale arbeidet bør være særlig rettet mot barn, unge og familier i risikogrupper (Sosial- og helsedirektoratet, 2004). Barn som pendler mellom to hjem, er ett relativt nytt sosial fenomen. For å kunne møte barnas behov innenfor rammen til skolehelsetjenesten, behøver helsesøster kunnskaper om hvordan barna opplever og mestrer sin tilværelse. Flere studier peker på at kunnskap om barnas perspektiv og deres opplevelse av å leve med delt bosted er mangelfull, og at det trengs mer forskning på dette området (Campo mfl., 2012; Ness mfl., 2014; Haugen mfl., 2015; Kitterød mfl., 2016). Gjennom å utforske barnas levde erfaring, kan en få tilgang på kunnskap om deres livsverden og hva som fremmer deres mestring og helse.

5.4 Hensikt

Studiens hensikt er å få en dypere forståelse av barns livsverden, og deres levde erfaringer ved å bo i to hjem.

6 Metode

6.1 Metodologi

Van Manen mener det er nødvendig å skille mellom metodologi og metode i kvalitativ forskning. Metodologi refererer til det filosofiske rammeverket, de grunnleggende epistemologiske og ontologiske tankene. Metodologien er teorien bak metoden. Metoden referere til framgangsmåten, teknikker og prosedyrer (van Manen, 1997)

De fire fundamentale eksistensialene i livsverden

Van Manen mener at i den fenomenologiske litteraturen, er det enighet om at de fire eksistensialiene *lived space*, *lived body*, *lived time* og *lived human relation* er fundamentale strukturer i livsverden. Han mener at alle spørsmål som stilles i forbindelse med opplevelser, vil kunne vises tilbake til disse fire livsverden eksistensialiene, og dermed er de produktive kategorier for prosessen i fenomenologisk spørsmålstilling, refleksjon og skrivning.

Lived body refererer til fenomenologiske fakta, at vi alle er kroppslig i verden. Det er gjennom kroppen vi erfarer livsverden og erfarer/føler rommet, tiden og relasjonene

Lived space referere til den verden/landskapet mennesker beveger seg i og «finner oss selv» i. Det handler om ett følt rom (atmosfære), og ikke et matematisk rom. Ett eksempel kan være «å føle seg hjemme».

Lived time innebærer att tiden i livsverden er ikke en fysisk tid, men en subjektiv tidsopplevelse. Vi bærer med oss fortiden i vår livsverden. Gjennom håp og forventning innebærer det også fremtiden.

Lived human relationer det mellommenneskelige rommet vi deler med andre mennesker, og opplevde relasjoner til dem (van Manen, 1997).

6.2 Ontologisk og epistemologisk grunnlag

Hvordan vitenskapelig kunnskap etableres, sorterer under begrepet vitenskapsfilosofi. Ontologiske spørsmål er spørsmål om det værende, det som er, dvs. hvordan virkeligheten faktisk er, og epistemologiske spørsmål om hvordan slik viten og erkjennelse skal framskaffes. Knyttet til forskning og vitenskapelig praksis, vil ontologien representerer de allmenne forståelsessystemer, dvs. vitenskapelige begreper, modeller og teorier, mens epistemologien representerer de metoder og rutiner som benyttes for å framskaffelse slik kunnskap, dvs. våre vitenskapelige forskningsmetoder (Johannessen mfl., 2010)

Det virkelighetssynet som ligger til grunn for studien, er at virkeligheten er slik barna subjektivt opplever den, og mentalt konstruert av individuell deltakelse (Polit og Beck, 2012). Barna i studien hadde hvert sitt unike og subjektive syn på den verden de befant seg i. Hver av de opplevelsene barna beskrev er like virkelige, og formet av den enkeltes erfaringer og unike situasjon. I følge Polit og Beck (2012), er kunnskap ett resultat av den interaktive prosessen mellom forsker og deltakere i en studie. I denne studien ble det stilt åpne spørsmål, som gav barna mulighet til å reflekter over egen opplevelse. Oppfølgingsspørsmålene og refleksjonene studenten gjorde seg underveis, var med å danne den kunnskapen som kom frem i studien.

6.3 Studiens design

Denne studien ønsket å undersøke barns opplevelse og livsverden av å bo i to hjem. Det ble derfor valgt å bruke ett induktivt kvalitativ design, med en hermeneutisk fenomenologisk tilnærming basert på van Manen (1997). Avgjørende for valg av tilnærming, var problemstillingen, og hvilket spørsmål prosjektet skulle belyse eller besvare (Malterud, 2011). Ved bruk av kvalitative intervju, ble opplevelsen av å bo i to hjem, ut fra barnas levde erfaring belyst. Med utgangspunkt i barns opplevelser av ett fenomen (å bo i to hjem), ønskes det å si noe generelt om fenomenet. Fenomenologi er studie av fenomener og hvordan mennesker opplever fenomenene i sin livsverden (Kvale og Brinkmann, 2015).

Fenomenologien tar sikte på å få tilgang til en dypere forståelse av meningen av våre dagligdagse opplevelse (van Manen, 1997). Han forklarer hermeneutisk fenomenologi, ved at fenomenologien ser på den leve erfaringen og er en beskrivende måte å se hvordan en ting framstår for en spesifikk person. Hermeneutikken handler om personens tolkning av egen levde erfaring i forhold til ett spesielt fenomen (van Manen, 1997)..

6.4 Utvalg

Utvalget i denne studien bestod av barn, både jenter og gutter i alderen 10-13 år, som bodde tilnærmet halvparten av tiden hos hver av foreldrene (Tabell 1). Barna ble valgt ut fra tidligere deltakelse i skilsmissemøtegrupper i skolehelsetjenesten på Bømlo, en liten øykommune i den vestlige delen av Norge. Barna som deltok i studien, kom fra 5 ulike skoler i kommunen. I følge Kvale og Brinkmann (2015), er antall intervjupersoner avhengig av formålet med undersøkelsen, tid og ressurser som er tilgjengelig og at økt antall ut over ett visst punkt, ikke tilføre ny kunnskap.

Ledelsen ved Barne- og familietjenesten i kommunen ble kontaktet, med forespørsel om tillatelse til å ta kontakt med helsesøstre som hadde vært ledere for skilsmissegruppene i skolehelsetjenesten. Det ble samtidig gitt skriftlig informasjon om studien. Videre ble 3 helsesøstre forespurt om hjelp til å komme i kontakt med barnas foresatte. Helsesøstrene kontaktet begge foresatte til 24 barn i den aktuelle aldersgruppen, som tidligere hadde deltatt i fem ulike skilsmissegrupper. Foresatte til 19 barn, gav tillatelse til å bli kontaktet av masterstudent via telefon. Av disse ble det ikke oppnådd kontakt med foresatte til fire barn. De resterende gav samtykke til å få tilsendt informasjonsskriv og samtykkeskjema til seg og barnet. Foresatte til ett barn, svarte ikke på videre henvendelse og to andre barn ønsket ikke delta i studien. Dermed ble 13 barn kontaktet og intervjuet. Ett intervju ble ikke tatt med i studien, da barnet bodde mesteparten av tiden hos en forelder. Foresatte til barna som deltok i studien, gav skriftlig samtykke. Barna leste gjennom informasjonsskjema som var tilpasset dem, sammen med sine foresatte, og gav muntlig samtykke til deltakelse. I forkant av intervjuene skrev barna under samtykke sammen med masterstudent.

Skjema med skriftlig informasjon og samtykkeerklæring til foreldre og barna, er vedlagt som vedlegg 3 og 2.

Tabell 1. Utvalget

<i>Kjønn</i>	<i>10 år</i>	<i>11 år</i>	<i>12 år</i>	<i>13år</i>
Jenter	1	0	1	3
Gutter	3	2	1	1

6.5 Datainnsamling

I denne studien ble det valgt å bruke kvalitative intervjuer, som tok utgangspunkt i en intervjuguide med tema som var ønskelig å belyse i samtalen (vedlegg 1). Temaene ble valgt ut fra områder forskning viser har betydning for barns opplevelse av å bo i to hjem og tema som kom frem i pilotintervju. Intervjuguiden ble kun brukt som hjelp til å holde oversikt over tema som det var ønskelig å belyse. Uventede tema som dukker opp underveis, ble fulgt opp med åpne spørsmål som: «Kan du forklare hva du mener ..», « kan du fortelle mer om..» Målet var å hente inn beskrivelse av barnas livsverden (Grenness, 2003).

Det ble valgt å gjennomføre intervjuene ved hjelp av ett brettspill. Spillet som ble brukt heter «Hei- spillet». Dette er ett brettspill som er utviklet av to norske psykologer, og er ett verktøy for samtaler med barn (Fleiner, 2014). Egne spørsmålskort oppfordret barna til å beskrive følelser og seg selv. Spørsmålskort som ikke var tilpasset tema for samtale og barnets utviklingsnivå, ble fjernet før intervjuene fant sted. Intervjuer deltok ikke i spillet. Spillet ble brukt som ett verktøy i samtalen med barna. Ut fra tema som ble trukket ut ved hjelp av spillet og barnas svar, ble det videre stilt åpne spørsmål relatert til det å bo i to hjem. I forkant av intervjuet ble det forklart for barna, at tema for spillet var deres opplevelse av å bo i to hjem.

Intervjuene ble gjennomført på barnas skoler i fra januar til begynnelsen av februar 2017. Skolen er en trygg, kjent og nøytral arena, og gir ikke barna lojalitetskonflikter som kunne oppstått, om intervjuet ble gjennomført i ett av hjemmene (Haugen, 2010; Ottosen og Schwartz, 2013). Tidspunkt for intervjuene ble avtalt med barnas foresatte. Skolens ledelse ble forespurt skriftlig om tillatelse til at masterstudent var tilstede ved skolen, og gjennomførte intervjuene med aktuelle elever til avtale tidspunkt. Hensyn til deltakers konfidensialitet, er ett sentralt forskningsetisk prinsipp, uansett alder (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2014). Barnas navn ble ikke oppgitt i forespørselen til skolens ledelse. På bakgrunn av organisering av skoledagen, ble det oppgitt hvilket klassetrinn barnet gikk i. Foreldrene sendte melding med barnet til klasselæreren dagen for intervjuet, med

spørsmål om fritak fra undervisningen. I den skriftlige forespørselen til skolens ledelse, ble det spesielt lagt vekt på å ivareta barnets konfidensialitet. Ved fire skoler ble intervjuene gjennomført ved helsesøsters kontor. Ved den femte skolen var det ikke gjennomførbart den aktuelle dagen for intervjuene, og det ble lagt til rette for bruk av ett annet rom ved skolen. Alle intervjuene ble gjennomført av masterstudent, og tatt opp på lydopptaker. Intervjuet varte til spillet var slutt. Det korteste intervjuet varte i 23,40 minutt, og det lengste i 50,47 minutt. Snittet lå på omkring 35 minutter. Intervjuguide, spill og framgangsmåte ble prøv ut i forkant, ved at det ble gjennomført ett pilotintervju med en 11 år gammel jente som bor i to hjem. Pilotintervjuet ble ikke inkludert i studien.

6.6 Dataanalyse

En hermeneutisk fenomenologisk tilnærming basert på van Manen (1997) ble brukt i analysen av intervjuene. Den kvalitative analysen startet parallelt med datainnsamlingen, ved aktiv lytting og reflektering under intervjuene, gjennomlesing i etterkant og ved transkribering av hvert intervju (Grenness, 2003). Etter hvert intervju, ble det reflektert over intervjuets tema og videre notert ned. Hvert intervju, ble så raskt som mulig etter gjennomføring, transkribert ord for ord. Videre ble hvert intervju lest flere ganger av masterstudent og veiledere, for å bli kjent med innholdet og få en overgripende forståelse. De fire eksistensielle dimensjoner som beskriver en persons livsverden, levd, tid, levd rom, levd kropp og levd relasjon ble bruk som retningslinjer i analysen (van Manen, 1997). Hver intervju ble lest setning for setning av masterstudenten, og vurdert ut fra om den inneholdt meningsbærende enheter, og hva den fortalte om de fire eksistensielle dimensjonene i barnets livsverden. Hver av disse identifiserte eksistensialiene ble kodet med ulike farger. Videre ble de eksistensielle dimensjonene fra hvert intervju, satt sammen i en helhet. For å få en dypere forståelse av barnas opplevelser, ble teksten skrevet og omskrevet flere ganger. Gjennom denne tolkningen bestående av stadig bevegelse mellom helhet og deler, (den hermeneutiske sirkel) framkom sub tema og det overgripende tema. Gjennom diskusjon med veiledere, og under skriveprosessen, ble sub temaene kontinuerlig revidert. Fire overordnede temaer og ti sub temaer ble tilslutt identifisert som beskriver barnas levde erfaringer med å bo i to hjem.

6.7 Førforståelse

Når forskeren interesserer seg for ett fenomen, og ønsker å se nærmere på det, kan det være ett problem ut fra ett fenomenologisk syn, at han vet for mye om fenomenet. Det kan føre til

at han allerede har en forståelse/fortolkning av fenomenets natur, før det studeres. Ved å reflekterer over egen kunnskap om fenomenet, bli bevisst det og holde det unna utforskning, kan refleksjonene bli mindre påvirket av egen førforståelse (van Manen, 1997)

Egen førforståelse handler om kunnskaper ut fra profesjon og arbeidssituasjon, og erfaringer basert på personlige opplevelser. Helsesøster i skolehelsetjenesten, møter barn som bor i to hjem både gjennom individuelle samtaler og gjennom gruppevirksomhet (grupper for barn som har skilte foreldre- videre kalt skilsmissegrupper). Studenten har ikke selv vært leder for skilsmissegrupper, men ut fra kollegaers delte erfaringer, har en tilegnet seg kunnskaper om barnas opplevelser. Gjennom individuelle samtaler med barn, har studenten tidligere fått beskrevet opplevelse om hvordan barn opplever å bo i to hjem. Omgang med barn i nær relasjon (ikke egne barn), har gitt en forståelse av prosessen fra å bo i ett hjem, til å flytte og tilpasse seg det å bo i to nye hjem.

Studenten har alene og sammen med veiledere, reflektert over egen forforståelse før og gjennom datasamling- og analyseprosessen, for å bli bevisst den. En har jobbet med å holde seg åpen til de opplevelser barna beskriver, noe som har krevd en aktiv og bevisst innsats gjennom hele forskningsprosessen.

6.8 Etiske overveiiinger

Studien fulgte Helsinkideklarasjonens etiske retningslinjer for generell forskning og forskning med barn (Verdens legeforening, 1964). Søknad ble behandlet hos Regionale Etiske Komite, med tilbakemelding om at den ikke falt inn under medisinsk forskning, og dermed ikke trengte deres godkjenning. Studiet ble videre meldt til NSD (Norsk senter for forskningsdata). Med tilbakemelding og godkjenning (prosjekt nummer 50183). Det har ikke vært gjort endringer i studiens innhold i etterkant av godkjenning.

Barn som sårbar gruppe

Helsinkideklarasjonen definerer barn som sårbare, og de skal tas spesiell hensyn til i forskning (Verdens legeforening, 1964). Forskning viser at det er behov for mer kunnskap om barns levde erfaringer av å bo i to hjem (Haugen, 2010; Campo mfl., 2012; Ness mfl., 2014; Kitterød mfl., 2016). Denne kunnskapen får en kun gjennom å snakke med barna og få tilgang til deres livsverden (Henriksson, 2012). Å delta i skilsmissegrupper, kan ha helsefremmende effekt i (Egge og Glavin, 2014). At deltakerne i forkant hadde en slik beskyttende faktor med

seg, kan ha vært med å redusere deres sårbarhet. Barna kunne ha behov for samtale om temaet i ettertid. Alle barna fikk tilbud om en time hos helsesøster ved skolen, i etterkant av intervjuet. Helsesøster fikk informasjon om studien, på en slik måte at hun kunne ivareta behov som oppstod hos informantene. Intervjuer er selv helsesøster. Det var viktig å avklare for barn og foreldre, at intervjuer opptrådte som forsker og ikke helsesøster, i forbindelse med denne studien.

Informert samtykke

Barn har ikke juridisk kompetanse til samtykke, og foresatte må gi dette for dem. Barnas mening skal bli hørt fra det er 7 år, og tas hensyn til fra det er 12 år. Informasjon skal tilpasses deres alder og modenhet (Lov om barn og foreldre, 1981). I denne studien ble REK sine skjema for informasjon om studier brukt til både foreldre og barn (Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, 2015). Ett eget samtykkeskjema ble utarbeidet, og barna fikk mulighet til å gi sitt samtykke (Vedlegg 2). Informasjonsskriv og samtykkeskjema ble sendt til begge foreldre (Vedlegg 3)

Konfidensialitet

Spørsmålet om å ivareta barnas konfidensialitet i forhold til foreldrene kunne bli aktuelt. Intervjuer avklarte med barna i forkant av intervjuene, hva som kunne formidles til deres foreldre. Opplysninger om vold og overgrep som kom fram, ville følge de retningslinjene helsepersonell forholder seg til i det daglige (De nasjonale forskningsetiske komiteer, 2016). Informasjon om taushetsplikten, dens grenser og retten til å trekke seg ble gitt i informasjonsskrivet, samt informasjon om oppbevaring og lagring av data og makulering av data etter prosjektets slutt. Høyskolenes retningslinjer ble brukt i prosjektet, og sensitive data ble oppbevart på høyskolens forskningsserver. Lyddopptaker og skriftlig materiell ble oppbevart innelåst. Mange barn oppsøker skolehelsetjenesten, og ved å gjennomføre intervjuene der, gav det mulighet for å ivareta barnets konfidensialitet i forhold til andre elever.

7 Resultat

Barnas opplevelse av å bo i to hjem ble overgripende beskrevet, som å leve i to verdener. Det var vanskelig når foreldrene ble skilt. Alt som til da hadde vært trygt, forutsigbart og velkjent, ble erstattet av en mer usikker og uforutsigbar fremtid. Barnas verden ble erstattet av to verdener, som i begynnelsen ofte var adskilt på grunn av foreldrenes konflikter og manglende samarbeid. Mesteparten av tiden gikk det likevel bra, og etter hvert som foreldrenes konfliktnivå gikk ned, ble det mer sammenheng mellom barnas to verdener. Likevel kunne barna slite i dagliglivet. Opplevelse av savn, streve med lojalitet til begge foreldre og finne sin tilhørighet preget barnas hverdag, og så ut til å vedvare selv mange år etter foreldrenes brudd. Barnas opplevelse kan beskrives som en metafor i form av ett legoslott. En grunnleggende kloss i byggverket ble fjernet, når foreldrene ble skilt, og slottet raser sammen. Barnet sitter i ruinen og starter å bygge på ny, på samme måte som deres to nye hjem må gjenoppbygges. Noen klosser velger barna selv, og plasserer dem der de passer. Det kan være at de selv får bestemme hvordan de skal bo. Andre klosser får de utdelt, og må plasser inn i byggverket. Noen ganger passer klossene inn, og andre ganger passer de dårligere inn, og fører til at det begynnende reisverket faller sammen igjen. Det kan være foreldrenes kjæresten og deres barn, som får en viktig betydning i barnas liv. Barnet starter med å organisere den nye familien sin. Ett brudd i foreldrenes nye forhold, fører til at det ene hjemmet som var under bygging, raser sammen igjen, og byggeprosessen starter på ny. Underveis finnes klosser som plasseres for å hindre at legoslottet faller helt sammen - klosser som gir støtte, mens en leter etter andre klosser som er en viktig del av det nye slottet. Slike klosser kan være besteforeldre, foreldrenes venner, egne venner og dyr som trør støttende til. Også barnets andre foreldre, kan opptrer mer støttende i den vanskelige perioden. På denne måten gjennombygges to legoslottet, kloss for kloss. De ser ikke ut som det opprinnelige, men er likevel ett slott. Barnet vet at de er mindre stabilt, og kanskje ikke helt ferdig. Taket kan lekke iblant når barnet møter utfordringene i sin nye tilværelse. Slik barnet opplever stress i forbindelse med flytting mellom hjemmene, kan trappene kan være litt for høye, og må tilpasses etter hvert. Selv om barnet ikke synes de to slottene er like fint som det opprinnelige, og ikke har fått bestemme utformingen på egenhånd, ønsker barnet at de skal holde sammen. På samme måte viser barnet lojalitet ovenfor foreldrenes valg, og tilpasser seg livet sitt i de to nye hjemmene.

Barnas opplevelser ble beskrevet under fire overordnede tema, med ni sub tema (Tabell 2).

Tabell 2: Tema og subtema

Tema	Subtema		
Å forholde seg til hjem i endring	Å miste hjemmet	Å gjenoppbygge hjemmet	Å forholde seg til samarbeid mellom hjemmene
Å bygge nye relasjoner	Å få og miste nære relasjoner	Å gjenoppbygge familie	
Å lengte etter kontinuitet	Å lengte etter ro og stabilitet	Å lengte etter tilhørighet	
Å føle lojalitet	Å føle for omsorg og ansvar	Å føle sorg, savn og skyld	

7.1 Å forholde seg til hjem i endring

Da foreldrene skilte lag og det hjemmet barna kjente og følte seg hjemme i forsvant, opplevde de at deres livsverden falt sammen. Det formet subtema «Å miste hjemmet». Hjemme hadde frem til da, vært hjemme hos mamma og pappa. Fra nå av kom det til å bli hjemme hos mamma og hjemme hos pappa, og det neste subtema fremstod som «Å gjenoppbygge hjemmet». Konfliktnivået mellom foreldrene var høyest like etter bruddet, og barna opplevde seg ofte som brevduer mellom sine to adskilte verdener. Etter hvert gikk foreldrenes konfliktnivå ned, og samarbeidet mellom hjemmene økte. Det tredje subtema fremstod som «Å forholde seg til samarbeid mellom hjemmene».

Å miste hjemmet

Barna husket godt bruddet mellom foreldrene, selv de som hadde opplevd det mange år tilbake i tid. Spesielt det øyeblikket der foreldrene fortalte at de skulle gå ifra hverandre, var risset inn i barnas hukommelse, og fortalte i detalj om hvor de var, hva de gjorde på like forut, hva de gjorde etterpå og hvilken ukedag det var. Opplevelser i forbindelse med at foreldrene fortalte det, ble senere assosiert med bruddet, og følte ubehagelige. For noen kom bruddet uventet. De hadde opplevd sin tilværelse som normal, og ikke hørt at foreldrene hadde kranglet i forkant. De syntes det var vanskelig å forstå hvorfor de skulle skilles. Andre var mer forberedt. De hadde hørt foreldrenes krangling, og følt redselen for skilsmisse inni seg. Likevel var håpet om å ta feil tilstede.

«Jeg ble sint da mamma og pappa kranglet, det skjedde før de flyttet fra hverandre. Jeg tenkte en kveld, at jeg visste de kom til å bli skilt. Neste dag tenkte jeg at det ikke kom til å skje. Men så skjedde det jo....., og da ble jeg veldig lei meg».

Barna opplevde tristhet, sorg, sinne og bekymring for fremtiden. Følelsene fikk uttrykk på mange måter. Barna gråt om kvelden før de skulle sove, og hadde vondt i magen. Utryggheten de befant seg i, påvirket også skoledagen deres. De kom i konflikt med både venner og lærere. Ofte skulle det bare ett galt ord til, før «bomben smalt». Sinne ble uttrykk til den forelderen som ønsket bruddet, mens de samtidig følte sorg og tristhet både på vegne av seg selv, og den andre forelderen. Barna fant trøst i å minne seg selv på venner som hadde hatt skilte foreldre i lengre tid. At disse vennene hadde det bra, og det var igjen med å gi dem håp for egen fremtid. Vennene var også, sammen med søsken en støtte for barna i den vanskelige tiden.

«Jeg var sint på pappa, da han gjorde det. Jeg var sint og gråt. Av og til så de det, men jeg hadde det mye slik alene. Jeg var jo ikke sint på mamma, så jeg viste det ikke med å være sint på henne. Jeg var bare lei meg.»

Å gjenoppbygge hjemmet

Når en av foreldrene flyttet ut, starte gjenoppbyggingen av de nye hjemmene. Foreldrene etablerte midlertidige hjem, som barna igjen mistet, for så å starte på ny.

Å flytte fra ett til to hjem, ble av barna beskrevet som en stor endring i livet deres. De beskrev det som å leve i to verdener. Å pendle mellom to hjem, ble en ny opplevelse for dem, og de slet med å tilpasse seg. De opplevde å ha innflytelse på samværsformen, men foreldrenes behov var likevel den avgjørende faktoren. Spesielt foreldrenes arbeidssituasjon hadde stor påvirkning på valg av samværsform. Barna fortalte om mindre alenetid sammen med sine foreldre, da det nå var færre voksne å dele på oppgavene i hjemme. Samtidig fikk de selv større ansvar for å hjelpe til.

«De bodde nærmere hverandre før. Nå har pappa fått seg en bedre plass....., men det slet litt. Han bodde i en knøttliten kjeller, som var ganske dyr. Nå leier han ett helt hus til samme prisen. Huset hos mamma er det huset vi bodde i før».

Når ett foreldrehjem ble etablert langt fra det opprinnelige, påvirket det avstand til skolen og omgang med venner. Barna opplevde seg utenfor i vennekretsen. Samtidig innrettet de seg ved å brukte kommunikasjonsmidler som SMS, Chat og Skape. Å flytte med en forelder til ett helt nytt sted, medførte at de ikke kjente noen i nabolaget. De hadde vokst opp i ett nabolag, der de kjente naboen og følte trygg i området. De var også mer alene hjemme, og det gav dem en utrygghet de ikke hadde kjent på tidligere. Der de nye hjemmene ble gjenoppbygget i nærheten av hverandre, ble overgangen og endringen mindre for barna. Barna fortalte også at det var lettere å gå mellom hjemmene, og bare stikke innom i forbifarten. Barnas opplevelse av å føle seg hjemme, handlet i stor grad om å ha tilhørighet til hjemmet, og i mindre grad om det var hos mamma eller pappa. De følte seg mest hjemme i det opprinnelige hjemmet. Etter hvert som det andre hjemmet ble mer permanent, økte barnas tilknytning og følelsen av å være hjemme. Der begge foreldrene etablerte seg i nye boliger etter bruddet, var begge plasser hjemme for barna. De opplevde at de hadde to hjem - hjemme hos pappa og hjemme hos mamma

«Hjemme er der pappa bor. Jeg har jo alltid bodd der. Jeg sier hjem, når jeg skal til mamma også. Men det er vell det at jeg er mest knyttet til det huset jeg alltid har bodd i.»

Barna opplevde det også som positivt å bo i to hjem. Flere gaver til bursdager og jul, ble opplevd som en bonus. Om sommeren ble det vanlig å reise på to ferier. Foreldrene hadde økt behov for hjelp til barnepass, og det var naturlig å vende seg mot egen familie. Barna var dermed mer sammen med besteforeldre, tanter, onkler og søskenbarn. Selv om de fleste barna hadde eiendelene sine fordelt mellom de to hjemmene, var det noen som opplevde at de hadde dobbelt opp av alt. Barna livsverden var påvirket av å ha opplevd oppbrudd, og de var forberedt på at det kunne skje igjen. Nye faktorer som at foreldrene etablerte nye forhold, kunne på ny påvirke de hjemmene som var gjenoppbygd.

«Jeg gruer meg ikke til noe slik jeg bor nå, men det kan jo skje.....»

Å forholde seg til samarbeid mellom hjemmene

Like etter bruddet, var ofte konflikten mellom foreldrene størst. Kommunikasjonen mellom hjemmene gikk gjennom barna, og de opptrådte som «brevduer», når de kom for en ny periode i ett av hjemmene. Etter hvert gikk konfliktnivået ned, og samarbeidet mellom hjemmene økte. Barna var vare for uenigheter og kringling, og det var viktig at foreldrene hadde en god tone seg imellom. Foreldrene ringte hverandre og gjorde avtaler, som handlet

om barnas dagligliv. I forbindelse levering av barna, gikk de ofte innom hverandre og ble en liten stund. Barnas ønske om fellestid med begge foreldre, ble ofte tatt hensyn til. Barna fikk velge hvor og hvordan de skulle feier fødselsdagene sine, og begge foreldrene deltok. Det motsatte var også en opplevelse barna hadde. Fødselsdager ble feiret i det hjemmet de var i den dagen. Den andre forelderen deltok ikke, men var innom hjemmet med gave og hilsen.

«Det er ikke sånn at de slenger inn klærne og stikker- og «ha det» liksom.....det er mer sånn: Har du en kaffe eller...»

Reglene i hjemmene var nokså like, og barna hadde tanker om at det var naturlig på bakgrunn av at foreldrene hadde bodd sammen. Var reglene ulike, hadde de ikke noe problem å tilpasse seg. Om de glemte noe i det ene hjemmet, kunne de bare dra å hente det. Ble de syke i det ene hjemmet, fikk de være der til de følte seg friske igjen, uavhengig om at det gikk over i den andre forelderens samværstid. Når de manglet noe, kunne de gå til den andre og hente det. De opplevde at de alltid hadde noe i reserve. Der avstanden mellom hjemmene ikke var for stor, kunne de sykle imellom. Den overordnede avtalen var gjeldende og de kunne ikke skifte mellom hjemmene, men kunne besøke den andre om de savnet denne. At foreldrene samarbeidet, var med på å gjøre dagliglivet til barna enklere.

Før de flyttet fra hverandre var de venner, slik som en vanlig mamma og pappa. Nå har de et bedre forhold, enn med en gang de flyttet fra hverandre.....da var de ikke venner!»

7.2 Å bygge nye relasjoner

I tillegg til at det fysiske hjemmet endret seg, opplevde barna endring i relasjonene sine. Foreldrenes kjærester og deres familier, medførte nye relasjoner i barnas liv, uten at de selv kunne velge eller påvirke det. Foreldrenes nye forhold var innimellom ustabile, og barna mistet steforeldre og stesøsken de hadde blitt knyttet til. Dette var med å utvikle subtema «Å få og miste nære relasjoner». Foreldrenes separasjon påvirket barnas familiestruktur, og det formet subtema «Å gjenoppbygge familie».

Å få og miste nære relasjoner

Det var viktig for barna, at de fikk tid til å bli kjent med sine steforeldre og stesøsken, før de ble boende sammen med dem. Flyttet de for tidlig inn, gav det barna en opplevelse av å ikke føle seg hjemme i eget hjem. Fikk de tid til å bli kjent, opplevde de ett positivt forhold til sine

steforeldre. De så på dem som en støtte og ett ekstra familiemedlem som var glad i dem, og ikke noen som skulle å ta foreldrenes plass.

«Jeg har en familie hos pappa også, men det er mer komplisert. Der er jo kjæresten hans, og sønnen hennes. Han bor også hos pappa, og har ett eget rom der. Det går egentlig helt greit.....jeg er liksom med på den familien også, så det er ikke dumt for meg. Jeg føler at kjæresten til pappa og stebroren min, kan bli en del av min familie også. Det blir sikkert bedre, når vi blir litt bedre kjent.»

Å få stesøsken var overordnet positivt for barna. Det var vanlig å ha stesøsken i begge hjemmene. Når de selv flyttet til det andre hjemmet, gjorde stesøsken det samme. På den måten bodde de alltid sammen med stesøsken, og fortalte om ett nært forhold til dem, nesten som søsken. Andre samværsordninger der steforelder hadde full omsorg for egne barn, førte til at stesøsken bodde mer sammen med forelderens, enn barnet selv. Der foreldre og deres nye kjærester ikke bodde sammen, møtte barna stesøsken i forbindelse med helger, og så da mer på dem som venner.

«Det er ganske fint å ha stesøsken. Jeg begynner å bli vant til at de er der nå - både hos pappa og mamma sin kjæreste».

Steforeldrenes foreldre ble en viktig del av barnas nye livsverden. Barnas relasjon til dem, hang sammen med hvor lenge de hadde vært en del av familien, og om det var stesøsken og halvsøsken. Der stebesteforeldrene kom inn i barnas liv da de var små, og steforelderens ikke hadde barn, opplevde barna dem som ett ekstra sett besteforeldre, noe som ble forsterket, dersom barna fikk halvsøsken. Stebesteforeldrene gjorde ikke forskjell på dem og halvsøsken som kom etter hvert. Barn som var eldre da steforeldrenes foreldre kom inn i livet, og hadde stesøsken, var mer tydelige på at det ikke var deres besteforeldre.

«Når du får en ny familie, er det slik at du får nye folk å være sammen med, som du ikke er vant til»

På samme måte som barna ikke kunne velge de nye relasjonene som ble en del av deres livsverden, hadde de ingen påvirkning i forhold til å miste dem. Barna hadde knyttet sterke bånd til steforeldrene, som også hadde opptrådd som omsorgspersoner for dem. Fra den ene dagen til den andre, kunne dette forholdet bli avsluttet. I motsetning til da det ble brudd mellom foreldrene, fikk de nå ikke ha videre kontakt med sin steforelder. Barna hadde ett

ønske om å opprettholde kontakten med steforeldre og deres familie. Da foreldrene fikk kjærester, opplevde barna en forventning til å etablere en god kontakt med steforeldres barn. Ved bruddet mellom foreldre og steforeldre, opplevde de den samme forventningen til å avslutte denne kontakten. Barna opplevde det som vanskelig, da forholdet til stesøsken var preget vennskap og felles glede over å være sammen. De opplevde seg selv og stesøsken utenfor den konflikten, som var årsak til bruddet mellom respektive foreldre.

Det er ikke bare de voksne det blir slutt mellom...det blir jo slutt mellom barna også. Det er vell kanskje det som skiller stesøsken fra søsken da...».

Å gjenoppbygge familie

Barna opplevde at eldre søsken som både var hjemmeboende og studerte, valgte å bo kun hos den ene forelderen, mens de selv pendlet mellom hjemmene. På den måten fikk barna ett endret samværsmønster med sine søsken, og en familie med søsken og en uten. Etter bruddet knyttet foreldrene sterkere kontakt med sin egne foreldre og søsken. Deres behov for følelsesmessig og praktisk støtte økte etter bruddet, og det var naturlig å vende seg mot egen familie. For barna førte det til at de var mer sammen med besteforeldre, tanter, onkler og søskenbarn enn tidligere. Samtidig ble det også ett sterkere skille mellom foreldrenes familier. Barna opplevde det som om at det ikke bare var foreldrene som skilte seg, men også familiene deres. I hjem der foreldrene hadde barn fra tidligere forhold, ble det en større avstand mellom søsken. Barna opplevde å være sammen med disse søskena hos felles forelder, men de var ikke lengre sammen hos den andre forelder/forelderen.

«Jeg feirer bursdager hos mamma. Pappa kommer ikke dit....tanter og onkler kommer..det har liksom endret seg, og det er litt rart at de er der, men ikke pappa. Og så kan jo ikke søskenbarna mine kalle dem tante og onkel lengre...»

Etter hvert fant den ene eller begge foreldre seg kjæreste, og flyttet sammen med dem og deres barn. Steforeldrene hadde igjen familie som skulle inkluderes i barnas familie. At foreldrene fikk samboere, påvirket familiens økonomien positivt. Steforelder/forelder frigjorde tid hos forelder/forelder, ved at de delte på oppgaver i hjemmet og barnepass. Barna fikk igjen mer alenetid med forelder/forelder. Bruddet mellom foreldrene hadde gitt barna mer ansvar og oppgaver i de to nye hjemmene. En ny voksen i familien fritok dem fra deler av ansvaret. Flere barn innebar mer uro og endrede regler i hjemmet. Det ble flere å dele på oppmerksomheten til egen forelder. Spesielt det å flytte sammen med yngre barn, bød på en del utfordringer. Barna

trakk seg oftere tilbake på rommet sitt, og følte behov for mer alenetid. Det andre hjemmet kunne da bli ett sted de fikk ro og tid til å slappe av.

«Pappa tar oss med på masse ting. Liksom hos mamma er vi alltid så mange. Bare den middagen jeg har lyst på- pannekaker, det orker hun ikke å lage.....all den røra! Så vi pleier å få det hos pappa. Der er det bare oss tre- meg, bror min og pappa.»

Foreldrene flyttet ikke alltid sammen med de nye kjærestene. Barna opplevde en ny tilværelse, der de i tillegg til å pendle mellom de to foreldrehjemmene, også pendlet mellom hjemmene til foreldrene og de nye kjærestene deres. De opplevde å få både ett 3. og 4. hjem, der nye familier skulle gjenoppbygges. Selv om barna fant seg til rette og etter hvert følte seg som hjemme i steforelderens hjem, kunne de innimellom følte seg utenfor.

«Mamma har kjæreste, og sånn fikk jeg tre nye søsken. Når barna hans er hos moren sin, bor han hos oss. Når vi er sammen alle, er vi i huset hans. En gang vi kom dit, hadde jeg ikke tatt med Pc-en min, og så hadde barna hans kost seg med å spille. Da jeg kom opp til dem, så svarte de meg ikke.....jeg hadde lyst å være med».

7.3 Å lengte etter kontinuitet

Barna ønsket å være like mye hos begge foreldre, og det var vanlig å bo en uke hos hver forelder. Barna opplevde pendlingen mellom hjemmene som stressende, og så det som ideelt å bo lengre perioder i hvert hjem. De så ofte frem til ferier og høytider, da de var lengre hos hver forelder. Barna som fikk mulighet til å endre samvær til to uke i hvert hjem, gav uttrykk for å trives bedre med det, spesielt dersom de også fikk ha kontakt med den andre forelderens i løpet av to ukers perioden. Dette var med å forme subtema «Å lengte etter ro og stabilitet». Flyttingen mellom hjemmene fikk barna til å føle seg rotløse, og følte de ikke hørte til noen plass. Ut fra dette ble subtema «Å lengte etter tilhørighet» formet.

Å lengte etter ro og stabilitet

Barna erfarte etter hvert at det ble mye pakking og flytting, og følte de levde i en bag. Noen pakket aldri ut tingene sine. De beskrev det som at de «gravde» etter klær i bagen hele uken, og fylte den bare opp med rene klær når de flyttet igjen. De var klar over at de ofte gjorde det tungvint og pakket for mye, men var redd for å utelatt ting de kunne få brukt for. Det hendte

de glemte ut hvor de hadde de ulike tingene sin, og kunne lete etter dem i «feil» hjem. Spesielt oppbruddene i hver ende av flyttingen ble opplevd som stressende. Det var som om halve livet ble satt på vent til neste uke. De hadde ofte en opplevelse av at «noe» måtte skje, når de kom til det nye hjemmet. Det tok tid å finne roen etter byttet, og når de følte at det hadde stabilisert seg, var det bare å gjøre seg klar til ny flytting. Der foreldrehjemmene lå i nærheten av hverandre, hendte det at barna kunne glemme hvilket hjem de var i, og gå til «feil» hus etter skolen. Å bo sammen med egne søsken, stesøsken og kanskje halvsøsken, medførte ofte mye bråk og mindre plass i hjemmet. Barna forstod at det var vanskelig å påvirke stesøskens samværsordning, og egne halvsøskens tilstedeværelse. Derimot hadde de tanker om at de selv og egne søsken kunne endre samværsordningen slik at de ikke alltid var sammen i begge hjemmene. Flyttingen opplevdes også mindre slitsom og stressende, dersom de hadde alt de trengte i hvert hjem.

«Jeg liker ikke at det er sånn stress ved å bo i to hjem. Noen ganger når jeg skal pakke, så glemmer jeg det...Og flyttingen- må liksom flytte, og rett tilbake igjen»

Å lengte etter tilhørighet

Flyttingen var med å få barna til å føle at de ikke hørte til noe sted. De opplevde at de ikke fikk slått seg til ro, og hele tiden var på vei til noe annet. Samtidig følte de seg ofte alene, uten tilhørighet. Barna opplevde å leve i to verdener. Dette var en opplevelse som ikke så ut til å endre seg, selv om barna hadde levd slik i mange år. Barna sammenliknet livet sitt med venner som ikke hadde skilte foreldre, og gav uttrykk for misunnelse over at de kun hadde en familie og ett hjem. Følelsen av hele tiden å forlate noe, for så å komme til noe nytt, gav dem ett ønske om å ha noe som flyttet med dem. Selv om de følte seg litt for store, var det vanlig å ha ett kosedyr med seg i bagen. Mange ønsket seg også ett dyr, og da ett som helst flyttet med dem. Å fortsette på samme skole var viktig for barna, selv om det lå andre skoler nærmere de nye hjemmene. Skolen ble ett fast holdepunkt som ikke endret seg, selv om det meste av deres livsverden gjorde det. Barna som hadde halvsøsken, gav ett sterkere uttrykk for å lengte etter tilhørighet. Mens de selv flyttet mellom to hjem, bodde halvsøsken kun i det ene hjemmet. De så den kontinuiteten søsken hadde, og ble mer oppmerksom på sin egen rotløshet.

«Jeg er faktisk misunnelig på andre som har ett hjem, og ikke rakser mellom to sånn som meg. Jeg har sagt til pappa og mamma, at så snart jeg blir stor nok, så flytter jeg ut og får mitt eget. Da slipper jeg å flytte att og fram, og kan bare kose meg på ett sted. Det påvirker meg ganske mye, og jeg tror at jeg alltid har en redsel for å glemme noe..Det er jo ingen krise, det er ikke så langt mellom dem. Men det er en følelse som sitter i meg, og som påvirker meg.»

7.4 Å føle lojalitet

Å slite med lojalitet til begge foreldre, var en følelse barna bar med seg, selv etter konfliktnivået mellom foreldrene avtok. På mange områder satte de foreldrenes behov foran egne. Det var viktig å være like mye hos begge foreldre. Dersom de valgte å bo mer hos den ene forelder, trodde de at den andre ville tro de var mindre glad i den. De var opptatt av at foreldrene hadde det bra når de var i det andre hjemmet, og følte større bekymring for forelder som var alene, enn eget savn. Dette var med å forme subtema «Å føle for omsorg og ansvar». Barna opplevde at de mistet sitt hjem og familie, samt hele sin tilværelse da foreldrene gikk fra hverandre. Tapet gav dem følelse av savn. Følelsen av savn var sterk hos barna, og vedvarte selv i lang tid etter foreldrenes brudd. Barna fortalte at de ikke alltid forstod hvorfor foreldrene hadde gått fra hverandre. Både skyldfølelse og redsel for å såre foreldrene, gjorde at de ikke alltid spurte dem om det. Subtema «Å føle sorg, savn og skyld», ble formet av disse opplevelsene.

Å føle omsorg og ansvar

Da foreldrene gikk fra hverandre, og to nye hjem skulle gjenoppbygges, påvirket det i stor grad familiens økonomi. De viste forståelse og lojalitet ovenfor at det var mindre penger i hverdagen, ved både å delta med å redusere felles forbruk og eget behov. Trengte de noe som var dyrt, brukte de mer av egne penger enn før.

«Det er mindre penger nå når de har hver sitt lån. Vi må være litt mer nøye med hva vi kjøper, og sløse mindre. Egentlig påvirker det meg ikke, for jeg har det jeg trenger».

Selv om de ikke alltid trivdes med å bo like mye begge steder og var gamle nok til å bestemme bosted selv, lot de være å endre på samværsordningen av hensyn til rettferdighet ovenfor foreldrene. Hadde den ene forelder samboer, bidro de mer i hjemmet til den som ikke hadde en voksen å dele oppgavene med. Barna tok på seg ansvar for foreldrenes lykke og opptrådte som brobyggere dersom det var uenigheter mellom foreldrene. Det følte glede på vegne av foreldrene, når de fikk kjæresten. Det var også med å reduserer deres egen ansvarfølelse for forelderens velbefinnende. Dersom forholdet til steforeldre var anstrengt, tok barna ansvar for å tilpasse seg.

«Jeg er så gammel at jeg kan bestemme hvor jeg vil bo. De sier at de vil respektere det..Jeg vil ikke velge! Jeg er redd for at en av dem kommer til å bli lei seg, og tro at jeg er mer glad i den andre. Det stemmer ikke. Det hadde handlet om det praktiske, om jeg hadde valgt noe annet».

Å føle sorg, savn og skyld

Barna hadde ønske om at foreldrene skulle bli sammen igjen, selv om de visste godt at det ikke kommer til å skje. Ønsket var mer ett uttrykk for savn etter det de en gang hadde hatt og sorg over å ha mistet det hjemmet de en gang hadde. Også når barna ikke husket å ha bodd sammen med begge foreldrene, gav de uttrykk for at de savnet det å bo sammen som en familie. Barna tenkte ofte på den forelderen de ikke var sammen med og savnet den. De forklarte denne følelsen med at i tillegg til å savne den ene forelderen, savnet de også det å være sammen med begge to samtidig. De følte sorg over å ikke lengre dele opplevelser som ferier, høytider eller bare det å være hjemme, med begge foreldrene. Barna fortalte at de prøvde å unngå å tenke for mye på dette. Det hadde vært spesielt vanskelig i den første tiden etter bruddet mellom foreldrene, Å tenke på det de hadde mistet, kunne være nok til å begynne å gråte. Selv om det var blitt mindre vondt å tenke på etter hvert som tiden gikk, hadde de likevel en sorgfølelse inne i seg, som aldri kom til å gi helt slipp.

«Jeg tenker på hvordan det var før..., hva skal jeg si.....det er vanskelig. Jeg hadde en familie, og nå er det flere. Det er vondt å tenke på»

Når foreldrenes forhold til barnas steforeldre tok slutt, opplevde barna sorg over tapet av både dem og barna deres. De forsvant ofte raskt ut av livet deres, og savnet var stort. De hadde ønske om å opprettholde kontakt med dem. Dersom foreldrene ikke ønsket det, var lojalitetsfølelsen større enn eget behov for samvær. Det ble også vanskelig å snakke med foreldrene om savnet, da de ikke ønsket å minne dem på det som hadde vært vanskelig og vondt.

«Barna hans var flyttet ut, og jeg ble aldri skikkelig kjent med dem. Det er jeg glad for. Da slapp jeg å «miste» dem da det ble slutt mellom faren deres og mamma. Jeg håper det ikke blir slutt mellom foreldrene mine og de kjærestene de har nå. Jeg har ett helt annet forhold til barna deres, og det ville blitt tøft å «miste» dem».

Når avstanden til det ene foreldrehjemmet påvirket det fysiske samværet med venner, hadde barna tanker om å bo mer i det andre hjemmet. Det var med å gi dem skyldfølelse ovenfor den andre forelderen. Barna hadde mulighet til å være med venner hjem etter skolen, eller

overnatte i helgene. Følelsen av å «stjele» av forelderens tid sammen med dem, medførte at de ofte avslo tilbud om det. Barna hadde tanker og bekymringer omkring situasjoner der foreldrene og deres nye kjærester skulle omgås, og gav uttrykk for skyldfølelse dersom situasjonen handlet om dem. Barna hadde ofte skyldfølelse i forbindelse med foreldrenes brudd. Negative hendelser de selv var årsaken til nært opp mot bruddet, kunne gi tanker om at de var medvirkende til at foreldrene valgte å skille seg. Selv om de etter hvert forstod at bruddet handlet om andre årsaker, kunne denne følelse aldri helt slippe taket.

«Jeg gruer meg til jeg skal konfirmeres, selv om det er en stund til. Jeg synst det blir «kleint» når de skal møtes der og sånn...begge med nye kjærester»

8 DISKUSJON

8.1 Metodediskusjon

Målet med kvalitative studiene er å gi en kontekstualisert forståelse av menneskelig erfaring gjennom studie av ulike fenomener (Polit og Beck, 2012). Materiale består av tekst, som representerer samtaler eller observasjoner, og kan bidra til å presenterer mangfold og nyanser. Kunnskapen som fremstår er ikke allmenngyldig, men troverdige i den konteksten dataene hentes fra (Malterud, 2011). Spørsmålet videre vil være om de kan være overførbare til andre kontekster. Lincoln and Guba (1985), beskrevet i Polit og Beck (2012) viser til fire kriterier for å vurdere troverdigheten (trustworthiness) i kvalitativ forskning: *Credibility*, *dependability*, *confirmability* og *transferability*.

Credibility (troverdighet) refererer til om dataene og tolkningen av dem er troverdige (Polit og Beck, 2012). Å gjennomføre kvalitative intervjuer med barn, kan være utfordrende, og Kvale og Brinkmann (2015), foreslår å gjennomføre intervjuene i forbindelse med andre aktiviteter. I denne studien ble det benyttet ett brettspill i gjennomføringen av intervjuene. Det gjorde selve intervjusituasjonen mer avslappet for barna, og de snakket friere. I forkant av intervjuene, pratet intervjuer med barna om det praktiske og de fikk brus og kjeks. Barna skrev under eget samtykkeskjema sammen med intervjuer, og de ble fortalt at de kunne slutte av intervjuet, om de følte behov for det. Dette var med å gi en trygg atmosfære for barna. For

at råmaterialet i størst mulig grad representerte en felles forståelse mellom forsker og informant (Kvale og Brinkmann, 2015), ble det regelmessig gjennom intervjuet sjekket med barna om intervjuer hadde oppfattet barnas utsagn riktig. Barna gav uttrykk for at de hadde sett frem til intervjuet, og at de hadde viktig kunnskap og bidra med. Intervjuer har erfaring som helsesøster i skolehelsetjenesten, og er vant med å snakke med barn. I tillegg har intervjuer lang erfaring som psykiatrisk sykepleier innenfor akuttpsykiatri, noe som har gitt god erfaring med å snakke med mennesker i vanskelige livssituasjoner. Dette var med å gi grunnlag for dybde i intervjuene. Dataene og tolkningen av dem har blitt diskutert sammen med veiledere. I følge van Manen (1997), er det viktig at funn blir diskutert i forum med fagpersonell. Forskningsprosjekt, data og tolkninger er lagt frem og diskutert på to seminar med juniorforskere (masterstudenter) og seniorforskere (professorer), alle med sykepleierfaglig bakgrunn. Flere var helsesøstre og har erfaring med å møte barn som bor i to hjem i skolehelsetjenesten.

Confirmability (bekreftbarhet) referere til om funnene reflekterer deltakerens stemme (Polit og Beck, 2012). I denne studien vil det være spørsmål om funnene representerer barnas levde erfaringer med å bo i to hjem. For å beskrive barnas levde erfaringer med å bo i to hjem, ble det valgt en hermeneutisk fenomenologisk tilnærming, basert på van Manen (1997). Hvert barns levde erfaringer er subjektiv og unik og ved å stadig vent tilbake til de syv metodologiske elementene i forskningsprosessen som van Manen (1997) beskriver, har studenten forsøkt å beskrive hvert barns levde erfaringer mest mulig identisk slik de ble uttrykt av barna. Barnas stemmer har blitt uttrykt som sitater i teksten.

Dependability (pålitelighet) omfatter konsistens og nøyaktighet (Polit og Beck, 2012) I denne studien ble det i forkant utarbeidet en prosjektplan, med nøye beskrivelse av studiens bakgrunn og framgangsmåte. Prosjektplanen ble vurdert som bestått gjennom en eksamensinnlevering ved Høyskolen i Bergen. Studiet ble videre meldt til og godkjent av NSD (Norsk senter for forskningsdata). Det har ikke blitt gjort endringer i prosjektplanen i ettertid. Alle intervjuer ble tatt opp på lydbånd, og transkribert så raskt som mulig i ettertid. Diskusjon med veiledere har foregått gjennom hele analyseprosessen. Masterstudenten har tilstrebet å beskrive og nedtegne framgangsmåten under forskningsprosessen så nøyaktig som mulig.

Transferability (Overførbarhet) dreier seg om funnene er gyldige utover utvalget, og er relevant og anvendbart i andre situasjoner (Polit og Beck, 2012). Ved kvalitativ forskning er det viktig å ta hensyn til utvalgets egenart, og betydningen det har for overførbarheten av kunnskapen som utvikles. Ett strategisk utvalg er mest hensiktsmessig for å belyse problemstillingen (Malterud, 2011). Barna som deltok i studien representerte ett strategisk utvalg. Gruppen bestod av både jenter og gutter, og hele aldersgruppen 10-13 år var representert. Barna kom fra fem ulike skoler, fra både grisgrendte og tettbefolket steder samme kommune. Kommunen er en grisgrendt øykommune, der mange arbeidstakere pendler på jobb i Nordsjøen. Det kan ha betydning for overførbarheten av resultatet. For barn i denne kommunen er det normalt at en av de voksne i en familie er borte fra hjemmet i flere uker. Overgangen til å bo i to hjem, og i perioder ikke være sammen med den ene forelderen, kan ha en annen betydning for disse barna, enn fra ett annet sted. Ingen av barna som deltok kom fra innvandrergupper, men flere hadde en forelder fra ett annet land enn Norge. Alle barna i studien hadde tidligere deltatt i skilsmissegrupper i skolehelsetjenesten. Å delta i skilsmissegrupper, kan ha helsefremmende effekt ved at barna identifiserer seg med og støtter hverandre, samtidig som de får mulighet å sette ord på sine tanker og opplevelser. Det er igjen med på å gi dem økt trygghet, selvtillit og forståelse av foreldrenes brudd (Egge og Glavin, 2014). Resultatene i studien vil på den måten ikke være overførbare til barn som ikke har deltatt i skilsmissegrupper. På den andre siden kan de være anvendbare i å sammenlikne funn fra andre grupper av barn.

8.2 Diskusjon av resultat

Barnas opplevelse av å bo i to hjem ble overgripende beskrevet, som å leve i to verdener. Det var vanskelig når foreldrene ble skilt. Alt som til da hadde vært trygt, forutsigbart og velkjent, ble erstattet av en mer usikker og uforutsigbar fremtid. Barnas verden ble erstattet av to verdener, som i begynnelsen ofte var adskilt på grunn av foreldrenes konflikter og manglende samarbeid. Mesteparten av tiden gikk det likevel bra, og etter hvert som foreldrenes konfliktnivå gikk ned, ble det mer sammenheng mellom barnas to verdener. Likevel kunne barna slite i dagliglivet. Opplevelse av savn, streve med lojalitet til begge foreldre og finne sin tilhørighet preget barnas hverdag, og så ut til å vedvare selv mange år etter foreldrenes brudd. I ett fenomenologisk perspektiv opplevde barna at deres livsverden falt sammen. Husserl, sitert i van Manen (1997), forklarer begrepet livsverden med at det er summen av alle opplevelser og omgivelser ett menneske befinner seg i. Alle mennesker lever i en livsverden.

Livsverden endres, men går alltid ut fra en opprinnelig. Livsverden består av fire eksistensielle dimensjoner *lived body, lived time, lived space* and *lived human relations* (van Manen, 1997). Barnas opplevelse av savn, lojalitet til foreldrene og å streve med å finne tilhørighet, kan uttrykkes i form av disse eksistensielle. Sagnet etter den opprinnelige familien og etter for noen stefamilien som forsvant, er ett uttrykk for *the lived body*. Opplevelsen av rotløshet og å ikke høre til, kan på samme måte være ett uttrykk for *the lived space*. *The lived time* ble uttrykt gjennom barnas opplevelse av at alt begynte på nytt, da foreldrene separerte, og hjem og familie måtte gjenoppbygges. Å slite med lojalitet til foreldrene, samt at familiestrukturen ble endret vil være ett uttrykk for *the lived human relations*.

Store endringer innenfor barnets mikrosystem, kaller Bronfenbrenner for økologiske overganger. Barnet er ekstra sårbar i disse overgangene, og de har betydning for den videre utviklingen til barnet (Bronfenbrenner, 1979). Ved foreldrenes brudd, oppstår en økologisk overgang ved at barnets nærmeste mikrosystem (familien og hjemme), endres fra ett til to systemer. Barnets kjente roller, relasjoner og samhandlingsmønstre går i oppløsning, og må etableres på nytt. Denne prosessen kjennes igjen fra slik barna i studien opplevde sin livsverden. Ved foreldrenes brudd forsvant den kjente og trygge tilværelsen, og deres livsverden falt sammen. Barna opplevde det som om livet stoppet opp, og alt begynte på nytt. Dette var en sterk opplevelse for barna, og selv mange år etter bruddet kunne de gjenfortelle den i detalj. Bronfenbrenner (1979), forklarer dette med at hendelser i barnet livshistorier, kan få stor betydning senere i livet (Kontosystemet). Forskning viser til at foreldrenes skilsmisse er belastende for barn (Helseth mfl., 2007; Gulbrandsen, W., 2013; Ottosen, M.E. og Schwartz, 2013), og kan ha betydning for barnas psykiske helse som voksen (Clark, 2013; Lacey mfl., 2014). Barna i studien fortalt om hvordan de opplevde tristhet, sorg, sinne og bekymring for fremtiden i samband med foreldrenes brudd. Utryggheten de befant seg i påvirket skoledagen deres, og de kom i konflikt med venner og lærere. Barna viste ett sterkt savn etter det de hadde mistet. Spesielt var savnet etter den opprinnelige familien stort følge. Barna gav uttrykk for at de visste at foreldrene aldri kom til å flytte sammen igjen, og at de hadde akseptert dette. Likevel ønsket og håpet de at det skulle skje, selv mange år etter bruddet. I følge (Bronfenbrenner, 1979), har samarbeid og sammenhengen mellom relasjoner og arenaer innenfor barnets mikro- og mesosystem, størst betydning for barnets utvikling (proksimale prosesser), og kvalitetene av de proksimale prosessene påvirker barnets videre utvikling. Forholdet mellom barnas to hjem, kan enten være en risiko- eller beskyttelsesfaktor

(Ottosen, M.E. og Schwartz, 2013; Bergström mfl., 2015). Langvarig konflikt mellom foreldrene, kan ha avgjørende betydning for barnas trivsel og helse (Melli og Brown, 2008b), og er med på å øke barnets skyldfølelse og reduserer deres selvtillit (Barumandzadeh mfl., 2016). Foreldre med høy konfliktnivå etter ett brudd, er preget av mistillit, anklager og forsvar. Barneperspektivet er ikke like sterkt, som hos foreldre med lavt konfliktnivå som er mer fokusert på å få til løsninger ut fra hva som er best for barnet enn egen konflikt (Gulbrandsen, W., 2013). Barna i studien opplevde ikke at foreldrene hadde ett konfliktfylt forhold. De fortalte at foreldrene hadde kranglet i forbindelse med bruddet, men at det raskt avtok. Det samsvarer med det Nielsen (2014) påpeker, at delt omsorg i seg selv kan være med på å redusere foreldre konflikten. På tross av at noen av barna hadde bodd i to hjem over lengre tid, var det likevel ett overraskende funn at alle barna hadde foreldre som samarbeidet, uten store konflikter seg imellom. Spesielt med bakgrunn i at hvert fjerde foreldrepar som går ifra hverandre i Norge sliter med store konflikter (Gulbrandsen, W., 2013).. Det kan derimot være ett uttrykk for den lojalitetskonflikten barna i studien uttrykte. Barna uttrykte omsorg og ansvar for foreldrenes velbefinnende, og undertrykte egne behov. Barna valgte ikke å bo i to hjem, de lot bare være å velge mellom foreldrene. Lojalitetkonfliktet de følte, kan ha gitt utslag i deres opplevelse, og det de formidlet i studien.

Barn deltar i flere microsystemer samtidig, og forholdet mellom dem kaller Bronfenbrenner (1979), for mesosystem. Mesosystem kan fremstå som både som beskyttende- og risikomiljøer for barns utvikling. Ett resultat som kom frem i denne studien, var at den stadige flyttingen mellom hjemmene var med å gi barn opplevelse av å mangle tilhørighet. Flere uttrykte at de opplevde å leve i en bag. Å finne ro i hjemmene var vanskelig, og barna levde med en følelse av stress. Alle barna som ble inkludert i studien, ble rekruttert fra tidligere deltakelse i skilsmissegrupper i skolehelsetjenesten. Deltakelse i skilsmissegrupper har vist seg å være gunstig for barn og unge som opplever samlivsbrudd mellom foreldrene (Størksen mfl., 2006), og har en helsefremmende effekt (Egge og Glavin, 2014). Barna identifiserer seg med og støtter hverandre, samtidig som de får mulighet å sette ord på sine tanker og opplevelser. Det er igjen med på å gi dem økt trygghet, selvtillit og forståelse av foreldrenes brudd (Egge og Glavin, 2014). Skolehelsetjenesten og tiltak som skilsmissegrupper kan ses på som ett av barnas mikrosystem, og vil her være en beskyttende faktor for den videre utviklingen ved en utviklingsøkologisk overgang. At barna i studien opplevde at de fikk det bedre etter hvert som tiden gikk, kan ha en sammenheng med den helsefremmende effekten deltakelse i skilsmissegrupper gir. Å møte andre barn i samme situasjon, få støtte og dele egne tanker og

opplevelser, kan ha gitt dem en økt forståelse for egen situasjon. På den måten har deres egne ressurser og evner ført til økt mestring i den utfordringen de stod i. Samtidig viser resultatet i studien, at selv om barna har deltatt i skilsmissegrupper, sliter de fortsatt med savn, lojalitetskonflikt og tilhørighet. For at barn skal trives og føle seg trygge ved å leve med delt omsorg, forteller de at det viktig at foreldrene holder ett lavt konfliktnivå, at de omgås og deler felles opplevelser med barnet, at den opprinnelige familien deler felles tid og at de kan snakke om felles opplevelser med barnet (Sadowski og McIntosh, 2016). Ett randomisert studie som rettet seg mot både barn og voksne, viste reduksjon i barnas emosjonelle vansker (Pelleboer-Gunnik mfl.,2015), påpeker at barn som står ovenfor store endringer i livet sitt, har behov for støtte og veiledning fra voksne. Helsesøster tilstedeværelse ved skolen skal være ett lavterskeltilbud og vil være en ressurs for barna. Skolehelsetjenesten skal sette fokus på metoder og prosesser som fører frem til at foreldre, barn og unge positivt blir i stand til å påvirke egen helse, trivsel og mestring (Sosial- og helsedirektoratet, 2004). Tilrettelegging for og økt fokus på helsefremmende tiltak, som skilsmissegrupper for alle barn som opplever at foreldrene går fra hverandre, vil være en viktig oppgave for helsesøster i skolehelsetjenesten. Å identifiserer barna som lever i to hjem med høy foreldrekonflikt og tilrettelegge for deres deltakelse i helsefremmende tiltak, bør spesielt vektlegges. For at foreldre med høy konflikt skal ivareta sitt omsorgsansvar for barna, bør skolehelsetjenesten i større grad legges vekt på opplysning og veiledning av foreldre med barn som bor i to hjem, for å stimulere til økt refleksjon og forståelse for barnas perspektiv. En ny rapport utgitt av Folkehelseinstituttet, viser at gruppetiltak for foreldre kan støtte barns utvikling og hjelpe foreldre til å skape en tryggere oppvekst for barn (Wesseltoft-Rao mfl., 2017). Selv om barn og unges helse i Norge er generelt god, sliter 15-20 prosent med psykiske plager (Folkehelseinstituttet, 2015). Norske myndigheter vektlegger det forebyggende arbeidet blant barn og unge, for å møte de helsemessige utfordringene samfunnet står ovenfor i framtiden (Meld.St.26, 2014-2015). Samtidig er ikke det tilbudet skolehelsetjenesten gir, i tråd med Helsedirektoratets anbefalinger (Waldum-Grevbo og Haugland, 2015). Bevilginger til økte ressurser i form av flere helsesøsterstillinger i skolehelsetjenesten, vil være av stor betydning for det helsefremmende og forebyggende tilbudet til barn som bor i to hjem

9 Konklusjon og implikasjoner

Å intervju barn kan gi en dypere opplevelse av hvordan det er for barn å leve i to hjem. Forståelsen kan være med å gi helsesøster som jobber i skolehelsetjenesten, en bedre forståelse av barnas opplevelser, og deres behov for støtte og oppfølging. Resultatene fra studien viser at også barn som lever i to hjem, med foreldre som samarbeider og har lav konflikt mellom seg, sliter med savn, lojalitet og tilhørighet og opplever at de lever i to verdener. Barna velger ikke alltid å bo i to hjem, de lar bare være å velge mellom foreldrene sine. Skilsmissegrupper har vist og har helsefremmende betydning for barn i to hjem (Egge og Glavin, 2014), men selv etter at barna i denne studien hadde deltatt slike grupper, slet de med emosjonelle vansker. Barna ønsker at foreldrene holder ett lavt konfliktnivå, at de omgås og deler felles opplevelser med barna, at den opprinnelige familien deler felles tid, noe som var i samsvar med (Sadowski og McIntosh, 2016). Effektstudier som retter seg både mot barn og voksne, har vist seg å redusere barnas emosjonelle vansker (Pelleboer-Gunnik mfl.,2015). Skolehelsetjenesten skal jobbe forebyggende ovenfor både barn og deres familier (Helse- og omsorgsdepartementet, 2003), og tiltak som retters seg mot foreldrene til barn som bor i to hjem, vil være av betydning for barna helse, både i ungdommen og i fremtiden (Pelleboer-Gunnik mfl.,2015). Samlivsbrudd mellom foreldre og bruk av delt omsorg ser ut til å øke i årene fremover (Haugen, 2010; Kitterød og Lyngdtad 2014). Sett i sammenheng med den den forhøyede risikoen disse barna har i forhold negativ utvikling av sin helse, både videre opp i ungdomsårene og inn i voksenalderen, vil det forebyggende arbeidet blant disse barna være ett viktig bidrag i de store helseutfordringen Norge står ovenfor i fremtiden (Folkehelseinstituttet, 2015).

Å lytte til barnas stemme er viktig ved etableringen av samværsordninger. Foreldrene må ikke glemme barna i skilsmisseprosessen, og være vare for den lojalitetskonflikten de lever med. Barnas stemme er viktig for helsesøster i skolehelsetjenesten for å styrke barns egne ressurser, til å mestre utfordringene ved å bo i to hjem. Barnas opplevelser har betydning for meklingen ved foreldrenes separasjon, og meklere må spesielt være oppmerksomme på at barna velger delt bosted, for å la være å velge mellom foreldene.

Videre forskning bør legge vekt på barnas perspektiv. Foreldre og barn behov og meninger er forskjellige i skilsmisseprosessen. Helsesøster skal jobbe kunnskapsbasert. Utvikling av gode intervensjoner i det forebyggende arbeidet med disse barna, krever blant annet evaluering av

eksisterende tiltak og utvikling av ny kunnskap. Å hente kunnskapen fra barna selv, vil ha betydning for at barnas behov skal ivaretas.

10 Litteraturliste

- Afifi, T.D. og McManus, T. (2010) Divorce Disclosures and Adolescents' Physical and Mental Health and Parental Relationship Quality. *Journal of Divorce & Remarriage*, 51 (2), s. 83-107.
- Barumandzadeh, R., Martin-Lebrun, E., Barumandzadeh, T. og Poussin, G. (2016) The Impact of Parental Conflict and the Mitigating Effect of Joint Custody After Divorce or Separation. *Journal of Divorce & Remarriage*, 57 (3), s. 212-223.
- Bergström, M., Fransson, E., Modin, B., Berlin, M., Gustafsson, P.A. og Hjern, A. (2015) Fifty moves a year: is there an association between joint physical custody and psychosomatic problems in children? *Journal of Epidemiology and Community Health*, 69 (8), s. 769-774.
- Breidablik, H. (2012) Ungdomshelse-hvor og hvordan kan helsearbeidere bidra? . *Utposten*, 5, s. 35-37.
- Bronfenbrenner, U. (1979) *The ecology of human development. Experiment by nature and design*. Cambridge: Press, H.U.
- Campo, M., Fehlberg, B., Millward, C. og Carson, R. (2012) Shared parenting time in Australia: exploring children's views. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 34 (3), s. 295-313.
- Clark, B. (2013) Supporting the mental health of children and youth of separating parents. *Paediatrics & Child Health*, 18 (7), s. 1-7.
- Dahl, R.E. (2004) Adolescent brain development: a period of vulnerabilities and opportunities. Keynote address. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021, s. 1.
- De nasjonale forskningsetiske komiteene (2014) *Generelle forskningsetiske retningslinjer* [Internett]. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene. Tilgjengelig fra: <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/generelle-forskningsetiske-retningslinjer/> [Lest 19. mai 2016].
- Dowling, M. (2007) From Husserl to van Manen. A review of different phenomenological approaches. *International Journal of Nursing Studies*, 44 (1), s. 131-142.
- Egge, H. og Glavin, K. (2014) Why it helps young people to participate in 'peer groups for children of divorce'. *Sykepleien Forskning*, 9 (4), s. 332-339.
- Fehlberg, B., Smyth, B., Maclean, M. og Roberts, C. (2011) *Caring for children after parental separation: Would legislation for shared parenting time help children?*: University of Oxford, Department of Social Policy and Intervention.
- Folkhelseinstituttet (2015) *Psykisk helse hos barn og unge (Mental disorders among children and adolescents in Norway)* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/helse-og-sykdom/psykisk-helse-hos-barn-og-unge/>
- <https://www.fhi.no/en/op/public-health-report-2014/health--disease/mental-health-children-adolescents/>
- Fransson, E., Bergström, M. og Hjern, A. (2015) *Barn i växelvis boende- en forskningsoversikt*. Stockholm: studies, C.-C.f.h.e. Tilgjengelig fra: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A899352&dswid=-855>
- Fransson, E., Folkesson, L., Bergström, M., Östberg, V. og Lindfors, P. (2014) Exploring salivary cortisol and recurrent pain in mid-adolescents living in two homes. *International Journal Of Behavioral Medicine*, 21 (1), s. S23-S23.
- Fransson, E., Låftman, S.B., Östberg, V., Hjern, A. og Bergström, M. (2017) The Living Conditions of Children with Shared Residence – the Swedish Example. *Child Indicators Research*, s. 1-23.
- Gulbrandsen, L.M. (2006a) Barn, oppvekst og utvikling. I: Gulbrandsen, L.M. red. *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gulbrandsen, L.M. (2006b) Urie Bronfenbrenner: en økologisk utviklingsmodell. I: Gulbrandsen, L.M. red. *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Gulbrandsen, W. (2013) Parents in mediation: Patterns of communication and sources to conflicts. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 50 (6), s. 538-551.
- Haugen, G.M.D. (2010) Children's Perspectives on Everyday Experiences of Shared Residence: Time, Emotions and Agency Dilemmas. *Children & Society*, 24 (2), s. 112-122.
- Haugen, G.M.D., Dyrstad, K. og Ådnanes, M. (2015) *Barns innflytelse på samværsordninger og bosted: barns samvær og bosted i familier der foreldrene ikke bor sammen* [Internett]. Rapport SINTEF A26769. Trondheim: SINTEF. Tilgjengelig fra: <https://www.sintef.no/globalassets/sintef-teknologi-og-samfunn/rapporter-sintef-ts/rapport-a26769-endelig-rapport-barn-og-samvar_bld.pdf> [Lest 19. mai 2016].
- Helse- og omsorgsdepartementet. *Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*.
- Helseth, S., Christophersen, K.-A. og Lund, T. (2007) Helserelatert livskvalitet hos ungdom Kunnskap om helserelatert livskvalitet hos ungdom som grunnlag for tilnærming i skolehelsetjenesten. *Nordic Journal of Nursing Research*, 27 (1), s. 15-21.
- Hemminki, K. og Chen, B. (2006) Lifestyle and cancer: effect of parental divorce. *European Journal of Cancer Prevention*, 15 (6), s. 524-530.
- Johannessen, A., Tuft, P.A. og Kristoffersen, L. (2010) *Introduksjon til samfunnsvitenskaplig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Kitterød, R.H., Lidén, H., Lyngstad, J. og Aarskaug, W., K.Aa. (2016) Delt bosted for barna etter samlivsbrudd, en praksis for folk flest? *Sosiologisk tidsskrift*, (01), s. 27-50.
- Kitterød, R.H. og Lyngstad, J. (2014) Characteristics of parents with shared residence and father sole custody. Evidence from Norway 2012. *Discussion Papers*, 780.
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2015) *Det kvalitative forskningsintervju*. 3.utgave. utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lacey, R.E., Bartley, M., Pikhart, H., Stafford, M. og Cable, N. (2014) Parental separation and adult psychological distress: an investigation of material and relational mechanisms. *BMC Public Health*, 14, s. 272-272.
- Lov om barn og foreldre. *Lov 8.april 1981 nr.7 om barn og foreldre*.
- Malterud, K. (2011) *Kvalitative metoder i medisinsk forskning. En innføring*. 3.Utgave. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Markestad, T. (2003) *Klinisk Pediatri*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Meld.St.26. *Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet*
- Melli, M. og Brown, P.R. (2008a) Exploring a new family form- The shared time family. *Int J Law Policy Fam*, 22.
- Melli, M. og Brown, P.R. (2008b) Exploring a new family form- The shared time family. *Int J Law Policy Fam*, 22, s. 231-269.
- Naidoo, J. og Wills, J. (2000) *Health Promotion - Foundations for Practice*. London: Baillière Tindal.
- Ness, O., Reitan, T., Meling, A., Kristiansen, L., Husby, L. og Ekeland, T.-J. (2014) Children sensing their parents' divorce: Experiences from growing up with divorced parents. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 51 (10), s. 815-821.
- Nielsen, L. (2014) Shared physical custody: summary of 40 studies on outcomes for children.(Author abstract). [Internett], 55 (8), s. 613-635. DOI: 10.1080/10502556.2014.965578
- Nunes-Costa, R.A., Lamela, D.J.P.V. og Figueiredo, B.F.C. (2009) Adaptação psicossocial e saúde física em crianças de pais separados. *Jornal de Pediatria*, 85 (5), s. 385-396.
- Ottosen, M.E. og Schwartz, R. (2013) Beskyttelses- og risikofaktorer for skilsmissebørns trivsel i deleordninger. *Fokus på familien*, 41 (01), s. 59-78.
- Ottosen, M.H. og Stage, S. (2012) *Delbørn i tal. En analyse af skilsmissebørns samvær basert på SFI's børneforløbsundersøgelse* København: Velfærd, D.N.F.f.

Pelleboer-Gunnink, H.A., Van der Valk, I.E., Branje, S.J.T., Van Doorn, M.I.D., Deković, M. og (2015

) Effectiveness and moderators of the preventive intervention kids in divorce situations: A randomized controlled trial

Journal of Family Psychology, 29 (5), s. 799-805.

Polit, D.F. og Beck, C.T. (2012) *Nursing research : generating and assessing evidence for nursing practice*. 9. utg. Philadelphia, Pa: Wolters Kluwer Health.

Regeringsproposisjon 1997/98:7. *Vårdnad boende umgänge*.

Sadowski, C. og McIntosh, J.E. (2016) On laughter and loss: Children's views of shared time, parenting and security post-separation. *Childhood*, 23 (1), s. 69-86.

Sodermans, A.K., Matthijs, K. og Swicegood, G. (2013) Characteristics of joint physical custody families i Flandern. *Demographic Research*, 28, s. 821-848.

Sosial- og helsedirektoratet. *Kommunens helsefremmede og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetenesten*. Veileder til forskrift av 3. april 2003 nr. 450.

Spruijt, E. og Duindam, V. (2010) Joint physical custody in the Netherlands and the well-being of children. *J Divorce Remarriage*, 51.

Steinberg, L. (2005) Cognitive and affective development in adolescence. *Trends in Cognitive Sciences*, 9 (2), s. 69-74.

Størksen, I., Røysamb, E., Holmen, T.L. og Tambs, K. (2006) Adolescent adjustment and well-being: Effects of parental divorce and distress. *Scandinavian Journal of Psychology*, 47 (1), s. 75-84.

UNICEF (2011) *The state of the world's children. Adolescence an age of opportunity*. New York:

UNICEF, U.N.C.s.f. Tilgjengelig fra: <https://www.unicef.org/sowc2011/pdfs/SOWC-2011-Main-Report_EN_02092011.pdf>

van Manen, M. (1997) *Researching lived experience: human science for an action sensitive pedagogy*. Ontario: The Althouse press.

Waldum-Grevbo, K.S. og Haugland, T. (2015) Hvor er helsesøster? En kartlegging av helsesøsterbemanningen i skolehelsetjenesten. *Sykepleien Forskning*, 4 (10), s. 352-360.

Wesseltoft-Rao, N., Holt, T. og Helland, M.S. (2017) *Gruppetiltak for foreldre. Norsk praksis, erfaringer og effektevaluering. (Group interventions for parents. Norwegian practice, experience and effect evaluations)*. Oslo. Tilgjengelig fra: <<https://www.fhi.no/publ/2017/gruppetiltak-for-foreldre.-norsk-praksis-erfaringer-og-effektevaluering/>>

WHO (1986) *The Ottawa Charter for Health Promotion* [Internett]. World Health Organization.

Tilgjengelig fra: <<http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/>>

WHO (2001) *The second decade: Improving adolescent health and development* [Internett].

Tilgjengelig fra:

<http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/64320/1/WHO_FRH_ADH_98.18_Rev.1.pdf>

Zeratsion, H., Dalsklev, M., Bjertness, E., Lien, L., Haavet, O.R., Halvorsen, J.A., Bjertness, C.B. og Claussen, B. (2013) Parental divorce in late adolescence does not seem to increase mental health problems: a population study from Norway. *BMC Public Health*, 13 (1), s. 413.

11 Vedlegg

11.1 Vedlegg 1

Intervjuguide

Intervjuguide

Brettspillet «Hei-spillet» vil bli brukt som verktøy i intervjuet. I forkant av intervjuene, har studenten plukket ut spillekort/oppgaver som passer til temaet. Før intervjuet, forklares reglene for barnet, og at tema for oppgaver/spørsmål barnet får gjennom spillets gang, er barnets opplevelse av å bo i to hjem.

Ut fra gjennomgang av litteratur om temaet, er det en del områder som er ønskelig å komme innom.

- Kontakt mellom hjemmene/foreldrenes konfliktnivå
- Hvordan var det før bruddet?
- Endring i bolig, boligområde, økonomi/materielle goder
- Pendlertilværelse/skifte av hjem
- Barnets ønske om bosituasjon tatt hensyn til?
- Kontakt med venner
- Forhold til steforeldre/stesøsken

Andre områder som eventuelt dukker opp, utforskes videre.

Det vil bli brukt åpne spørsmål: «Fortell meg mer om...», «Si litt mer om det...», «Hvordan opplever du å....»

11.2 Vedlegg 2

Informasjon- og samtykkeskjema til barna

TIL

Forespørsel om samtykke til deltakelse i masterstudiet

Barns opplevelse av å bo i to hjem

HVORFOR BLIR DU SPURT OM Å VÆRE MED

Du bor både hos mamma og pappa, og på den måten har du to hjem. Du og andre barn mellom 10 og 13 år som bor i to hjem, blir spurt om å delta i dette masterstudiet. For de aller fleste barn er det trist at mamma og pappa flytter fra hverandre. Noen barn finner seg raskt til rette med den nye situasjonen, mens andre sliter litt mer. Dine og andre barns opplevelser av å bo to steder- både de gode og de mindre gode, er viktig å vite om for voksne som skal hjelpe og støtte barn som kommer i denne situasjonen.

HVA VIL SKJE DERSOM DU DELTAR

Dersom du og dine foreldre syns det er greit at du deltar, lurer dere sikkert på hva det innebærer.

Jeg kommer til å intervju 12-15 barn i løpet av høsten januar 2017. Samtalen vil vare ca. 30-40 minutter. Av og til kan det være vanskelig å bare sitte å snakke sammen med noen en

ikke kjenner. For at det skal bli litt enklere, skal vi i stedet for spille ett spill. Det er ett spill, som heter Hei-spillet. Det handler om tanker, følelser og situasjoner, og vi bruker dette som utgangspunkt for samtalen omkring dine opplevelser av å bo i to hjem. Jeg vil bruke båndopptaker, og gjøre notater under samtalen. Jeg kommer på skolen din, og snakker med deg på helsesøster sitt kontor. Jeg har på forhånd snakket med rektor og læreren din, slik at du ikke trenger å fortelle noe, om du ikke vil. Når vi er ferdig, går du tilbake til klassen din, og fortsetter dagen på skolen. Noen kan føle ubehag etter å ha snakket om ett vanskelig tema. Derfor vil alle som deltar i studiet, få tilbud om å snakke med helsesøster ved skolen i etterkant.

HVA SKJER MED DET DU FORTELLER MEG

Jeg har taushetsplikt. Det vil si at jeg ikke forteller videre det du sier til meg. Når jeg skal bruke det du forteller meg i studiet, kommer jeg ikke til å bruke navnet ditt. Jeg kommer heller ikke til å skrive om stedet du bor, og andre ting som gjør at noen kan kjenne deg igjen. Alle opplysninger jeg har om deg, kommer til å bli tatt vare på, slik at ikke noen tilfeldigvis finner dem. Etter studiet er ferdig, vil alle opplysninger bli slettet. Det du og de andre barna forteller meg, kommer til å bli brukt i en oppgave som leveres inn på Høyskolen i Bergen. I tillegg kommer jeg til å skrive en artikkel til ett eller flere tidsskrift. (Omtrent som en historie i ett blad). Dersom du og dine foreldre har lyst på denne artikkelen, kan dere krysse av for det nederst på siden.

FRIVILLIG DELTAKELSE

Selv om du har sagt ja til å snakke med meg, kan du når som helst ombestemme deg. Du kan også si at du vil slutte av, selv om vi ikke er ferdige.

Dersom du synes dette hørt spennende ut, og har lyst å snakke med meg kan du skrive under samtykkeerklæringen nederst på siden, og ta den med til meg den dagen vi skal snakke sammen. Siden du er under 16 år, må foreldrene dine undertegne en egen erklæring om samtykke i tillegg. Den er nederst på siden i deres brev.

HVA SKJER OM DU IKKE DELTAR

Dersom du ikke har lyst å være med på dette, er det helt greit. Da kan du si det til mamma og pappa, og så skriver dere bare det på lappen som skal tilbake til meg.

Informert samtykke for deltakelse i studiet

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien

«Barns opplevelse av å bo i to hjem».

.....

(Ditt navn og dato)

Jeg ønsker å få tilsendt den ferdige artikkelen. (Sett kryss om du ønsker det)

11.3 Vedlegg 3

Informasjon- og samtykkeskriv til foreldrene

TIL

Forespørsel om samtykke fra foreldrene til barnets deltakelse i masterstudiet

Barns opplevelse av å bo i to hjem

HVA ER DETTE STUDIET

Studiet er en del av en master i klinisk sykepleie, og gjennomføres av undertegnet, Ingunn Onarheim Johnsen som er helsesøster og student ved Høyskolen i Bergen. Har du behov for mer informasjon før samtykket gis, vennligst ta kontakt med meg på tlf. 47337134 eller e-post til ingunn.onarheim.johnsen@hotmail.com. Studiet er godkjent av NSD (Norsk senter for forskningsdata).

HVORFOR BLIR DITT BARN SPURT OM Å DELTA

Det er gjort få studier om hvilke opplevelser barn i alderen 10 til 13 år har med å bo i to hjem. For de aller fleste barn er det trist at foreldrene flytter fra hverandre. Noen barn finner seg raskt til rette med den nye situasjonen, mens andre sliter litt mer. For å kunne møte barnas behov innenfor rammen til skolehelsetjenesten, behøver helsesøster kunnskaper om hvordan de opplever og mestrer sin tilværelse. Barn som pendler mellom to hjem, er ett relativt nytt sosial fenomen. Flere studier peker på at en trenger mer kunnskap om barnas perspektiv. Gjennom å utforske barnas levde erfaring, kan en få tilgang på kunnskap om deres livsverden og hva som fremmer deres helse.

HVA INNEBÆRER STUDIET

Jeg kommer til å intervju 12-15 barn i løpet av januar 2017. Samtalen vil vare ca. 30-40 minutter. Av og til kan det være vanskelig å bare sitte å snakke sammen med noen en ikke kjenner. For at det skal bli litt enklere, skal vi i stedet for spille ett spill. Det er ett spill, som heter Hei-spillet. Det handler om tanker, følelser og situasjoner, og vi bruker dette som utgangspunkt for samtalen omkring barnas opplevelser av å bo i to hjem. Jeg vil bruke båndopptaker, og gjøre notater under samtalen. Jeg kommer på skolen, og snakker med

barnet ditt på helsesøster sitt kontor. Når vi er ferdig, går barnet ditt tilbake til klassen, og fortsetter dagen på skolen. Noen barn kan føle ubehag etter å ha snakket om ett vanskelig tema. Derfor vil alle barna som deltar i studiet, få tilbud om å snakke med helsesøster ved skolen i etterkant. Du som forelder, må gjerne ta kontakt med helsesøster ved eventuelle spørsmål i etterkant.

HVA SKJER MED INFORMASJONEN SOM BLIR GITT

Jeg har taushetsplikt. Det barna forteller vil kun bli brukt i dette studiet. Alle opplysninger vil bli behandlet uten navn, fødselsnummer, stedsnavn eller andre gjenkjennbare opplysninger. Opplysningene vil bli oppbevart utilgjengelig for andre enn undertegnet, og vil bli slettet etter studiet er avsluttet. Studiet avsluttes i form av en masteroppgave som leveres inn ved Høyskolen i Bergen i mai 2017. Det planlegges også å publisert en artikkel i ett eller flere tidsskrift. Ønsker du tilsendt denne artikkelen, kan du krysse av nederst på barnets informasjon-/samtykkeskriv.

FRIVILLIG DELTAKELSE

Selv om barnet ditt og du har sagt ja til å snakke med meg, kan dere når som helst ombestemme dere. Barnet kan også si at det vil slutte av, selv om vi ikke er ferdige med samtalen.

Dersom barnet ditt ønsker å delta, undertegner hun/han en egen samtykkeerklæring nederst i sitt informasjon-/samtykkeskriv, *og tar dette med til meg den dagen vi avtaler å gjennomføre intervjuet*. Siden din datter/sønn er under 16 år, er det i tillegg nødvendig med samtykke fra begge foreldre.

Likelydende informasjon- /samtykkeskjema blir sendt til barnets to hjem.

Informert samtykke for deltakerens foresatte i studiet

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til at mitt barn deltar i studien:

«Barns opplevelse av å bo i to hjem».

.....

(Ditt navn og dato)

